

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Historický vývoj Knihovny města Plzně v období

1945-1989

Aneta Rychtaříková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

Aneta Rychtaříková

Vedoucí práce:

PhDr. Dagmar Svatková

Katedra filozofie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

Poděkování

Děkuji za ochotu při poskytování materiálů pracovníkům v Archivu města Plzně a Knihovny města Plzně.

OBSAH

1 ÚVOD.....	1
2 NEJSTARŠÍ HISTORIE	3
2.1 CO PŘEDCHÁZELO VZNIKU KNIHOVNY	3
2.2 ZALOŽENÍ KNIHOVNY A POČÁTEČNÍ PŮSOBENÍ.....	3
2.3 FUNGOVÁNÍ KNIHOVNY DO KONCE 2. SVĚTOVÉ VÁLKY V OBDOBÍ 1938 AŽ 1945	6
3 HISTORIE KNIHOVNY MĚSTA PLZNĚ PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE	8
3.1 VÝZNAMNÉ HISTORICKÉ UDÁLOSTI OVLIVŇUJÍCÍ ČINNOST KNIHOVNY.....	8
3.2 HISTORIE KNIHOVNY V LETECH 1945 - 1949.....	11
3.3 50. LÉTA.....	14
3.4 60. LÉTA.....	19
3.5 70. LÉTA.....	23
3.6 80. LÉTA.....	29
3.7 STĚHOVÁNÍ KNIHOVNY	34
3.7.1 1876 - 1931	34
3.7.2 1931 - 1954	35
3.7.3 1954 - 1960	35
3.7.4 1960 - současnost	36
4 SPRÁVCI A ŘEDITELÉ KNIHOVNY.....	38
4.1 TOMÁŠ CIMRHAZL.....	38
4.2 PAVEL NEBESKÝ.....	38
4.3 FRANTIŠEK MALÝ.....	39
4.4 BOHUMIL ČUŘÍN-POLAN	39
4.5 MILOSLAV NOHEJL.....	41
4.6 JOSEF HRUBÝ	42
4.7 KAREL FLEISSIG	42
4.8 DALŠÍ ŘEDITELÉ.....	43
5 DĚJINY POJÍZDNÉ KNIHOVNY	45
5.1 POČÁTKY BIBLIOPUSU V PLZNI.....	45
5.2 POJÍZDNÁ KNIHOVNA V 50. LETECH.....	48
5.3 POSLEDNÍ ZMÍNKY O BIBLIOPUSECH	52
6 ZÁVĚR.....	54
7 SEZNAM ZKRATEK	57
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	58
8.1 ARCHIVNÍ MATERIÁLY	58
8.2 BIBLIOGRAFIE	64
8.3 PERIODIKA	64

8.4	INTERNETOVÉ ZDROJE.....	66
9	RESUMÉ.....	67
10	PŘÍLOHY	68
10.1	NEJSTARŠÍ DOCHOVANÉ DOKUMENTY O ZALOŽENÍ KNIHOVNY	69
10.2	PŘÍKLADY POZVÁNEK NA AKCE KNIHOVNY	76
10.3	100. A 110. VÝROČÍ ZALOŽENÍ KNIHOVNY	79
10.4	BUDOVA KNIHOVNY	81
10.5	BIBLIOSY	82
10.6	GRAFY VÝPŮJČEK	83

1 ÚVOD

Na téma *Historie Knihovny města Plzně v období 1945-1989* jsem se rozhodla psát bakalářskou práci z toho důvodu, že na toto téma ještě nebyla vydaná žádná nová souhrnná publikace, a to i přes to, že má knihovna dlouhou historii (byla založena již roku 1876). Existují pouze dvě díla - *100 let Knihovny města Plzně* od Karla Fleissiga vydané v roce 1976 a *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně* od Vlasty Barcalové z roku 1986, obě ale mapují vždy jen část historie. Kvůli tomu, že jsou k dispozici pouze tyto dvě publikace, pokládám za vhodné zabývat se historií knihovny. Připojím-li k tomu také svůj dlouhodobý zájem o historii, literaturu a respekt k institucím knihoven, bylo pro mne zřejmé, co bude námětem mé práce. Poté už bylo na místě jen rozhodnout, zda budu pojednávat o celé historii nebo jen o některé její části.

V práci popisuji historii knihovny v letech 1945-1989, protože tato část nebyla nikdy souhrnně zpracována. Knihovna byla založena již v roce 1876, ale kdybych se zabývala celou historií knihovny, bylo by možné, že bych se nevešla do požadovaného rozsahu bakalářské práce. Činnost knihovny je tak rozsáhlá, že není možné zbývat se celou historií. Po domluvě s paní doktorkou Svatkovou končí můj popis činnosti knihovny rokem 1989, protože od roku 1990 se stala ředitelkou této instituce. Je tedy na jiných pokračovatelích, aby zhodnotili další období. Jelikož se zabývám historií v období 1945-1989, musím se také potýkat s tehdejšími politickým systémem, který vývoj knihovny bezpochyby ovlivnil. Jedná se o dobu, kdy bylo Československo pod diktaturou komunistické strany. Popisování činnosti knihovny v této historické etapě, kdy jsme nebyli zcela autonomním státem, nebylo jednoduché.

Nejprve v práci popisuji historii knihovny před rokem 1945. Stručně zmiňuji, jaké další historické mezníky související s knihovnou se před jejím založením objevily, okolnosti jejího vzniku, pak se věnuji hlavně

založení a počátečnímu fungování knihovny a líčím její působení v období druhé světové války. V další kapitole vykládám zásadní dějinné proměny, které měly dopad na vývoj knihovny a popisují činnost a fungování knihovny v jednotlivých letech s tím, že mám práci členěnou převážně po desetiletí. V závěru kapitoly objasňuji její stěhování - to proto, že se knihovna stěhovala celkem čtyřikrát, což narušilo její plynulou činnost. Předposlední kapitole věnuji ředitelům knihovny, jejich životu a působení v knihovně. Na konci své práce zmiňuji historii pojízdné knihovny. Jelikož to byla významná specifická služba, pokládám za vhodné jí věnovat celou kapitolu.

Materiály k bakalářské práci hledám především v Archivu města Plzně, kde studuji novinové články, výroční zprávy a roční nebo pětileté plány o činnosti knihovny za určité období, medailonky od různých autorů a jiné další příspěvky, které za dobu působení knihovny vznikly a byly do archivu předány. Další informace mi poskytují v knihovně samotné, některé údaje mohu nalézt na webových stránkách knihovny, informace o ředitelích, kterými se, jak už jsem zmínila, v práci také zabývám, hledám v online regionálním katalogu osobností. Ve speciální studovně Vědecké knihovny města Plzně mohu nahlédnout do novinových článků, které v archivu nejsou. Rozhodně také používám obě výše zmíněné publikace.

Má práce obsahuje také přílohy. Jedná se o fotografie zřizovací listiny, interiérů a bibliobusů, které jsou foceny běžným fotoaparátem. Přidala jsem také grafy růstu výpůjček knih v některých obdobích.

V citační normě ČSN ISO 690 není uvedeno, jakým způsobem se mají citovat archivní materiály, ze kterých k bakalářské práci budu čerpat nejvíce. Materiály tedy cituji podle vzoru „Název archivu, název fondu, název materiálu, číslo kartonu“. Materiály z 80. let nejsou v Archivu města Plzně dosud zpracované, proto místo čísla kartonu uvádím číslo přírůstku.

2 NEJSTARŠÍ HISTORIE

První kapitola mé bakalářské práce obsahuje pouze historii před rokem 1945. Popisují, jaké jiné historické mezníky se před založením knihovny v Plzni objevily, věnuji se hlavně založení a počátečnímu fungování knihovny a líčím působení knihovny v období obou světových válek.

2.1 Co předcházelo vzniku knihovny

V 15. století začal být velký zájem o knihy a díky tomu, že Johann Guttenberg vynalezl roku 1445 knihtisk, se staly dostupnější. Historie knih a knihoven má v Plzni svoji tradici. V Plzni se, jako v jednom z prvních měst v Čechách, tiskly první knihy. Už v 15. století měli měšťané své vlastní knihovny a některé cenné soubory bychom našli i v klášterních knihovnách. Také zápis z obecní rady ze dne 6. září 1610 dokazuje založení „bibliotéky obecní“ neboli obecní knihovny, jedná se o zápis o uložení knih. Jeho znění je: „Bartoloměj mladší Stehlík z Čenkova, písař kancelářní, vnesl do rady inventář bibliotéky obecní, a jsouc tázán, kterak jest na věc trefil, a kde jest jej vyhledal, učinil takovou zprávu: že jest Ondřej Zlámal jej tyto chvíle do kanceláře přinesl a k uschování jemu odevzdal, proč se toto pro budoucí paměť poznamenalo“¹.

V dobách obrozeneckých pak vzniká tradice lidového knihovnictví. Než vznikla obecní knihovna, byli obyvatelé města Plzně odkázáni pouze na knihovny spolkové, jako byla Měšťanská, Řemeslnická, Občanská a Dělnická beseda a Slovanská lípa, nebo na knihovny školní a soukromé. Byla zde i soukromá půjčovna knih J. M. Schmida, která byla německá.

2.2 Založení knihovny a počáteční působení

Knihovna města Plzně má svoji dlouhou historii, funguje už 136 let (k roku 2012). Vznikla 21. ledna roku 1876 na základě usnesení obecního

¹ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, vydala Knihovna města Plzně (při příležitosti jejího stého výročí), Plzeň 1976, s. 9.

zastupitelstva královského města Plzně. Její oficiální název byl Obecná knihovna města Plzně a sídlila v budově českého reálného gymnázia (nyní Pedagogická fakulta ZČU ve Veleslavínově ulici), než si pronajala místnosti na Jungmannově třídě č. p. 41 (nyní Americká č. 8)². Lidé byli žádáni, „aby darováním knih českých, německých a jinojazyčných nebo peněz přispěli k rychlejšímu růstu tohoto blahodárného a vzdělávacího ústavu“³. Byl vydán dokument (viz příloha č. 1-7) obsahující zřizovací listinu, která měla 7 bodů, knihovní řád, jenž obsahoval 8 bodů, a svolání k obyvatelstvu. „Dozor na knihovnu vykonává městská rada. Správu knihovny obstarává zvláštní kuratorium zvolené obecním zastupitelstvem.“⁴ V době založení knihovny měla Plzeň téměř 30 000 obyvatel. Po finanční stránce byla knihovna spravována z příspěvků zastupitelstva, dále pak spolků, jednotlivců, ať už peněžním či hmotným příspěvkem, a také z poplatků za používání knih.⁵ Po pěti měsících existence knihovny, „přihlásilo se 136 odběratelů, kteří si vypůjčili 407 knih“⁶. V tomto období měla knihovna „272 knih, z nichž je 176 českých (126 zábavných, 50 vědeckých), 79 německých (48 náb., 31 něm.) a 17 cizojazyčných“⁷. Několik let po založení knihovny ji navštěvovalo zatím jen vzdělanější obyvatelstvo, dělnictvo bylo věrné knihovnám spolkovým.

Od založení po dobu 25ti let spravoval knihovnu prof. Tomáš Cimrhanzl. „Zpočátku se půjčovaly knihy třikrát týdně, a to bezplatně, později pak čtyřikrát týdně za poplatek 1 - 15 kr (2 - 30 h) za knihu, přičemž se výše poplatku řídila podle velikosti a ceny knihy. Zábavné knihy se půjčovaly na dva, vědecké na čtyři týdny.“⁸ 1. července 1899 prof. Cimrhanzl zemřel.

² Knihovna města Plzně, p. o. [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-14]. Dostupné na [www stránce <http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php>](http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php).

³ Svolání, *Plzeňské listy*, 1876, č. 72, s. 4 (7.9. 1876).

⁴ Obecní knihovna Plzeňská, *Plzeňské listy*, 1876, č. 71, s. 2 (3.9. 1876).

⁵ Tamt.

⁶ Obecná knihovna, *Plzeňské listy*, 1877, č. 35, s. 2 (3.5. 1877).

⁷ Tamt.

⁸ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 12.

Po jeho smrti v říjnu přebírá správu nad knihovnou Pavel Nebeský, obyvatelstvo o tom bylo informováno prostřednictvím Plzeňských novin (z 28.9. 1899, č. 221, s. 3). Roku 1901 byla zřízena i lidová čítárna. Nebeský byl správcem až do března roku 1913, v listopadu téhož roku převzal knihovnu František Malý, který byl současně správcem lidové čítárny. „Roku 1916 se stala lidová čítárna ústavem obecním, administrativně byla připojena k městské lidové knihovně a k správě obou ústavů utvořeno kuratorium, jehož předsedou byl starosta obce.“⁹ Později knihovny občanských besed plzeňských předměstí převzala do své správy obec. „Ke změnám plzeňského knihovnictví došlo provedením zákona ze dne 22. července 1919 o veřejných knihovnách obecních.“¹⁰

K obecní knihovně byla roku 1921 připojena Husova dětská knihovna města Plzně.¹¹ O rok později změnila knihovnická rada její název na Městskou knihovnu Husovu pro mládež v Plzni.¹² Pobočka kromě dětí tedy lákala i mladé studenty. V tomto období knihovna disponovala centrální knihovnou, čtyřmi pobočkami (Městská knihovna Husova pro mládež, III., IV. a V. okres) a třemi čítárnami (v ústřední knihovně, v knihovně Husově pro mládež a v V. okrese).¹³ Knihovna neustále bojovala se špatnými podmínkami svého umístění, které obec nijak neřešila, ale nejen to, mnohdy i s nízkým rozpočtem. I přes skutečnost, že počet výpůjček stoupal, knihovna nedostávala mnoho peněz.

Když zemřel F. Malý, stal se 22. srpna 1927 vedoucím knihovníkem Bohumil Čuřín-Polan. Knihovna si v počtu návštěvnosti a výpůjček vedla do roku 1931 velmi dobře. V tomto roce počet mírně klesl, a to z toho důvodu, že se knihovna stěhovala z Jungmannovy ulice č. 41 do nových prostorů ve Fodermayerově ulici č. 14 (dnes ulice Bedřicha Smetany) a v době stěhování byla zavřena. Nejméně výpůjček pak měla ještě v roce

⁹ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 15-16.

¹⁰ Tamt., s. 14.

¹¹ Tamt., s. 15.

¹² Tamt., s. 17.

¹³ Tamt.

1937. „Úbytek výpůjček však nenastal jenom v Plzni. (...) Zjev rapidního poklesu výpůjček se vysvětluje tím, že pominula nejhorší nezaměstnanost předešlých let, která přiváděla do knihoven množství nových čtenářů.“¹⁴ Od roku 1934 už nemuseli studenti platit příspěvek za půjčení knihy, ale už jen 3 Kč při zápisu.

2.3 Fungování knihovny do konce 2. světové války v období 1938 až 1945

Mnichovský diktát a začátek druhé světové války měly za následek počátek éry úpadku československého knihovnictví. „Celá práce, vykonaná obtížně v průběhu 20 let, se v důsledku politických událostí začala hroutit. Ztráty knihoven, způsobené fašistickou okupací pohraničního území Československé republiky, byly značné.“¹⁵ 15. března 1939 byla Plzeň obsazena německou nacistickou armádou. Z knihoven musely být vyřazeny některé knihy. „Středem pozornosti se stala hlavně komunistická agitační literatura, literatura o občanské válce ve Španělsku, o italském fašismu a další spisy podobného druhu a zaměření. Tento průvodní jev je pak charakteristický pro celé další období fašistického temna.“¹⁶ Ve dnech 22. a 23. března byl vydán rozkaz z ministerstva národní obrany, aby městská knihovna převzala knihy z vojenských knihoven „pěšího pluku č. 18 a dělostřeleckého pluku č. 2“¹⁷. Knihovna knihy získala i z vojenské divizní věznice. V tomto období měla knihovna 6 poboček (IV. a V. okres, Doubravka, Lobzy, Skvrňany a Městská knihovna Husova pro mládež)¹⁸ a údaje o ní jsou velmi strohé. Roku 1941 knihovnická rada ztratila veškerou pravomoc nad správou knihovny, protože ta byla nyní podřízena německým úřadům. Změny byly i v personálním obsazení knihovny, řady zaměstnanců se ztenčily.

¹⁴ FLEISSIG, Karel, 100 let Knihovny města Plzně, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 19.

¹⁵ CEJPEK, Jiří et al., *Dějiny knihoven a knihovnictví*, nakl. Univerzity Karlovy, Praha 1998, s. 169.

¹⁶ FLEISSIG, Karel, 100 let Knihovny města Plzně, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 23.

¹⁷ Tamt., s. 23.

¹⁸ Tamt.

Podle Maurovy studie¹⁹ se kromě knihovny městské půjčovalo i v soukromých a četla se hlavně literatura Jiráskova, Světlé, Klostermannova apod.²⁰ „V březnu roku 1944 tu došlo k slavnostnímu otevření německé lidové knihovny. Stalo se tak ovšem na úkor městské veřejné knihovny, která musela pro německou knihovnu uvolnit celé první poschodí v budově, v níž byla dosud umístěna čítárna a dětské oddělení. Ty se musely přestěhovat do provizória v druhém patře téže budovy.“²¹

¹⁹ *Česká kniha v Plzni v letech okupace*, zveřejněno v publikaci Padesátiletí západočeské kultury, vyd. Krajské osvětové středisko v Plzni, 1969.

²⁰ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 25.

²¹ Tamt., s. 25.

3 HISTORIE KNIHOVNY MĚSTA PLZNĚ PO 2. SVĚTOVÉ VÁLCE

V kapitole nejprve zmíním významné historické události, které bezpochyby ovlivnily vývoj a činnost Knihovny města Plzně. Poté se budu zabývat výhradně její historií. Kapitola je přehledně členěna podle desetiletí s tím, že první etapa začíná rokem 1945. Obsahuje také podkapitolu, ve které se věnuji stěhování knihovny.

3.1 Významné historické události ovlivňující činnost knihovny

V této podkapitole bych se chtěla zabývat českou historií po druhé světové válce až do roku 1989. Chci zde zmínit nejdůležitější historické mezníky, jako jsou nástup komunismu, Pražské jaro, období normalizace a Sametová revoluce, které ovlivnily historii plzeňské knihovny a samozřejmě nejen ji. Čerpat budu hlavně z díla *Dějiny země koruny české II.*, z kapitoly, kterou napsali autoři PhDr. Petr Mareš, PhDr. Tomáš Grulich a PhDr. Petr. A. Roček.

Druhá světová válka v Evropě oficiálně skončila 8. května roku 1945. Město Plzeň a celé západní Čechy byly osvobozeny americkými jednotkami generála Pattona už 6. května. K tomuto významnému datu probíhají každoročně od roku 1990 oslavy, Moskevská ulice byla roku 1991 přejmenována na ulici Americkou a byl zde v roce 2005 na počest osvobození města vystaven památník.

„Navzdory všem politickým problémům a hospodářským obtížím byla prvá poválečná léta obdobím prudkého rozvoje v oblasti vědy a kultury.“²² Z ostatních evropských států se k nám dostávaly nejen překlady moderní zahraniční literatury, ale i další novodobé umění. V roce 1946 byly vyhlášeny první poválečné československé svobodné demokratické volby, které s převahou, se 40% hlasy, vyhrála

²² BĚLINA, Pavel et al., *Dějiny země Koruny české 2*, Paseka, Praha 1993, s. 265.

Komunistická strana Československa. 25. února roku 1948 akceptoval prezident Beneš „komunistické požadavky, přijal demisi demokratických ministrů a jmenoval vládu složenou téměř výlučně z komunistů a jejich nejvěrnějších spojenců“²³. Od této doby komunistická strana převzala moc nad Československou republikou na několik desítek let. Jak moc se dařilo komunistům prosadit totalitní systém, dokazuje i to, že byla ze svých zaměstnaneckých postů vyhozena spousta občanů. „Na všech úrovních politického, hospodářského i kulturního života proběhly čistky, prováděné jak státními orgány, tak speciální zřízenými *akčními výbory Národní fronty*. Bezprostředně po únoru bylo z práce propuštěno více než čtvrt miliónu osob.“²⁴ 40. a 50. léta jsou významná politickými procesy nejen s protirežimně smýšlejícími osobami, ale i s politicky neangažovanými občany. S nástupem komunismu přišel i jednotný ekonomický systém, který byl plánován v tzv. pětiletkách. Tento systém nepochybně postihl i knihovny, v Archivu města Plzně jsem se s těmito plány také setkala.

Svaz československých spisovatelů byl založen roku 1948 a jeho úkolem byla kontrola, popřípadě nasměrování kulturního života. V roce 1956 se konal sjezd Svazu spisovatelů. Zazněla na něm řada odvážných prohlášení, „vyslovujících se pro svobodu tvorby a celkovou demokratizaci společnosti“²⁵. Komunisté si byli vědomi ohrožení své pozice a vyhlásili proti tomuto sjezdu kampaň.

V roce 1960 byla vládou přijata nová socialistická ústava, tímto počinem jsme se stali Československou socialistickou republikou. Záhy se ideologie socialismu začíná měnit, v komunistické straně dochází ke zvrátům a registrujeme lehké uvolnění režimu. Dochází také k ospravedlnění některých politických vězňů (např. i zakázaných spisovatelů), k omezení možnosti spolupráce se Západem nebo svobody

²³ BĚLINA, Pavel et al., *Dějiny země Koruny české 2*, Paseka, Praha 1993., s. 264.

²⁴ Tamt., s. 268.

²⁵ Tamt., 276.

vycestování. V čele Komunistické strany Československa stanul Alexander Dubček, prezidentem byl zvolen Ludvík Svoboda. V dubnu roku 1968 se konalo zasedání Ústředního výboru KSČ, na němž byl přijat tzv. Akční program KSČ. „Obsahoval změny, které v příštích dvou letech chtěla komunistická strana (stále jako ústavou "uzákoněná" vedoucí politická síla) uskutečnit v oblasti politické (zejména v oblasti občanských práv a politického systému), ekonomické (ekonomická reforma v rámci socialismu), kulturní a zahraniční politice. Určujícím znakem změn měla být takzvaná demokratizace.“²⁶ Tomuto období říkáme Pražské jaro. Zanedlouho došlo opět ke zvrátům. Tento postupný nástup demokracie, neboli také kontrarevoluce, vyvolal rozhořčení v Komunistické straně Sovětského svazu. Dne 21. srpna 1968 došlo k vpádu vojsk Varšavské smlouvy na československé území.²⁷ V demokratickém světě tento čin vyvolal vlnu rozhořčení a nesouhlasu, ale nikdo proti tomu nijak nezakročil. Následovalo vynucené podepsání tzv. Moskevských protokolů některými představiteli československé vlády, což znamenalo konec demokratických snažení a následný nástup tzv. normalizace.

Období tzv. normalizace od 70. let znamenalo vměšování okupantských představitelů do vlády. „Do postavení zmocněnců a kontrolorů byli vybráni přední členové politbyra ÚV SSSR s tím, že Brežněv nepřipustil, aby touto funkcí byli pověřováni (...) hlavní představitelé reformního procesu.“²⁸ Byla to doba, kdy naše území okupovala vojska SSSR, doba zpřísnění cenzury, čistek v organizacích a podnicích, situace v menší míře odpovídala analogicky 50. létům. Řada umělců emigrovala do ciziny a nebo svoji tvorbu podřídila režimu. Vše vyvrcholilo tzv. Sametovou revolucí (jak byl později nazván pád komunismu v Československu) dne 17. listopadu 1989²⁹. „Roznětkou výbuchu nahromaděné nespokojenosti se stalo brutální rozehnutí

²⁶ ČAPKA, František, *Dějiny zemi koruny české v datech*, Libri, Praha 1999, s. 529.

²⁷ BĚLINA, Pavel et al., *Dějiny země Koruny české 2*, Paseka, Praha 1993, s. 286.

²⁸ Tamt., s. 287.

²⁹ Tamt., s. 309.

demonstrace, kterou na (...) den 50. výročí poprav devíti českých představitelů studentského hnutí a uzavření vysokých škol nacisty, svolaly nezávislé studentské iniciativy.“³⁰ Tím, že odpůrci režimu a disidenti protestovali na manifestacích, dávali komunistické vládě najevo, že si ji již nepřejí. Novou vládou, která byla složena z představitelů Občanského fóra a Verejnosti proti násiliu, byl zvolen 29. prosince 1989 prezidentem Václav Havel.³¹

3.2 Historie knihovny v letech 1945 - 1949

Plzeň byla osvobozena americkou armádou 6. května roku 1945. Pro veškeré instituce, včetně knihovny, to znamenalo, že pro ně již skončil vliv německé nacistické armády. Během druhé světové války byly knihovně některé knihy zabaveny, naštěstí zabalené v knihovně zůstaly a nikam se neztratily. „Z knih vyřazených a odevzdaných policii přišel nazmar jen poměrně nevelký počet svazků. Jinak pečovali úředníci a zřizenci tiskového odboru zdejšího policejního ředitelství svědomitě o knihy zde zabavené a vrátili je v květnu 1945 knihovně v počtu nepatrně zmenšeném a naprosto nepoškozené.“³² Po válce měla knihovna celkem 12 poboček (v V. a IV. okrese, Husovu knihovnu pro mládež, na Bílé Hoře, v Bolevci, Božkově, Bukovci, Černicích, Hradišti, Koterově, Újezdě, na Valše). V roce 1949 měla už poboček 16.³³

Po osvobození Plzně byla knihovna krátkodobě od 7. do 13. května uzavřena. Ještě v den osvobození půjčovala do půl jedenácté dopoledne. Tehdejší knihovník Bohumil Čuřín-Polan měl za úkol zlikvidovat německou knihovnu.³⁴ Po událostech z 6. května byla půjčovna centrální, ve IV. a V. okrese otevřena pouze tři dny v týdnu (místo šesti). Ze zprávy

³⁰ BĚLINA, Pavel et al., *Dějiny země Koruny české 2*, Paseka, Praha 1993, s. 309.

³¹ Tamt., s. 310.

³² Archiv města Plzně (dále AmP), fond Knihovna města Plzně (dále KmP), *Knihovník Bohumil Čuřín-Polan, v Plzni 30. 1. 1946*, č. kart. 3985.

³³ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 26-27.

³⁴ SVATKOVÁ, Dagmar, *Bohumil Polan : Sborník*. In. NOVOTNÝ, Vladimír, ed. Bohumil Polan: sborník. Plzeň: Knihovna města Plzně, 2007, s. 63.

o knihovně jsem se také dočetla, že v roce 1945 měla knihovna celkem 14 půjčoven (včetně centrální knihovny). Naneštěstí půjčovna na Doubravce byla při dubnovém leteckém útoku zničena a Skvrňanská musela být kvůli poškození budovy vystěhována.³⁵

Rok po válce, tedy v roce 1946, se nejvíce půjčovaly a četly knihy „o zkušenostech válečných, zejména z vojenských žalářů a koncentračních táborů. Často byly žádány, nejvíce studentskými čtenáři, spisy T.G. Masaryka a Ed. Beneše.“³⁶ Po německé okupaci se občané Československa snažili o národní integritu a své národnostní sebeuvědomění a v tomto ohledu jim velmi pomáhali starší národní spisovatelé. Zvyšovala se poptávka např. po spisovatelích jako Jirásek, Světlá, Němcová apod. Z přeložené literatury si nejvíce čtenáři půjčovali díla ruská a za zmínku stojí, že německá literatura se vůbec nepůjčovala.³⁷ V tehdejší situaci záhy po válce, během které jsme byli pod diktaturou Německa, není divu, že o německé autory nebyl zájem.

Rok 1947 byl významný tím, že se dne 17. března za přítomnosti sedmi členů sešla knihovní rada. Jedním z bodů jednání byl apel na ministerstvo školství a osvěty. Žádali o udělení podpory pro knihovnu, protože během druhé světové války utrpěla velké škody. Výše jsem zmínila, že pobočka na Skvrňanech musela být kvůli poškození leteckým útokem vystěhována. Na radě se projednávaly i přípravy pro její znovutevření. Plánovalo se, že ji umístí v tamní školní budově.³⁸

Rada knihovny neexistovala od 18. června 1941, tedy šest let. „V této době již minulo funkční období knihovní rady, ale knihovník nenaléhal na její obnovení z obavy, že by se jejími členy mohly stát nežádoucí, kolaborantsky smýšlející osoby.“³⁹ Od této doby jsou dochované jen

³⁵ AmP, KmP, *Zpráva o stavu a činnosti městské veřejné knihovny v letech 1945 a 1946*, č. kart. 4107.

³⁶ AmP, KmP, *Půjčovní činnost městské knihovny v roce 1946*, č. kart. 4107.

³⁷ Tamt.

³⁸ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti knihovny od začátku roku do 22. října 1947*, č. kart. 4107.

³⁹ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 24.

strohé záznamy o knihovně a její činnosti. Nová rada byla složena z čtyř členů národního výboru, zástupce osvětové rady a tří členů z řad čtenářů, kteří byli členy národního výboru zvoleni. Přibližně měsíc po ustanovení nové knihovní rady byl jmenován i nový ředitel Městské veřejné knihovny, stal se jím Miloslav Nohejl (podrobněji v kapitole 3.5).

Nástup komunistů k moci je datován rokem 1948, od tohoto roku začala být knihovna jako veřejná služba považována i za politickou instituci, která má vychovávat své čtenáře v duchu marxismu-leninismu. V knihovnické veřejnosti se objevily dva názory na budoucí vývoj knihovnictví, knihovny mohly být vedeny dvěma cestami. „První byla demokratická, ta se snažila navázat na okupací přerušenu tradici veřejných knihoven První republiky. Druhá byla totalitní. Po únoru 1948 se zformovala druhá koncepce vývoje knihovnictví, která usilovala o úplné podřízení knihoven totalitní stranicko-státní moci.“⁴⁰ Veškeré spory vyvrcholily na 1. sjezdu knihovníků, který se konal 13. - 14. května 1948 v Brně. Na sjezdu bylo diskutováno o budoucím vývoji knihovnictví a usneseno, že činnost knihoven bude vedena v socialistickém duchu.⁴¹

Ze zprávy o činnosti veřejné knihovny se dočítám, že v tomto roce si čtenáři půjčili až o 20 000 více knih oproti roku předchozímu. Nejvíce si čtenáři půjčovali společenské, historické a vesnické romány a povídky. Z naučných knih se jednalo hlavně o politickou a historickou literaturu, vzpomínkovou odbojovou literaturu a dále v zápisu stojí, že hlavním zdrojem poznání pro občany byly knihy Marxe, Lenina, Stalina, Engelse, Gottwalda a Zápotockého.⁴² Počátkem roku 1949 začala soutěž *Budujeme vzornou knihovnu*.

⁴⁰ SVATKOVÁ, Dagmar, *Československé knihovnictví po druhé světové válce* [online], [Plzeň], [cit. 2012-04-01]. Dostupné z [www <https://portal.zcu.cz/wps/portal/prohlizeni>](https://portal.zcu.cz/wps/portal/prohlizeni).

⁴¹ Tamt.

⁴² AmP, KmP, *Zpráva o činnosti městské veřejné knihovny v roce 1948 (ze dne 7. února 1949)*, č. kart. 4107.

S postupem času se komunistům dařilo ovládnout celou kulturní oblast Československa. Samozřejmě se tyto poměry promítly i do fungování knihoven. Knihovna je instituce, která se snaží kulturně vychovávat občany, stranický systém si byl toho vědom a bezpochyby toho k výchově lidu v socialistickém duchu využíval. Knihovna se musela řídit pětiletými plány, které musely být schváleny nejen Výborem města Plzně, ale také příslušným výborem komunistické strany.

3.3 50. léta

Na postu ředitele knihovny se vystříдалo v 50. letech celkem 5 ředitelů - M. Nohejl, K. Soukup, J. Vaněk, J. Maur, J. Hrubý (podrobněji v kapitole 3) a knihovna byla také nucena se přestěhovat (podrobněji v podkapitole 2.7). Během své existence měnila několikrát svoje vedení a působnost, za dobu bezmála 30ti let se tak stalo celkem šestkrát. První přeměna nastala 6. února 1951, kdy přestala patřit pod správu města Plzeň (pod městský národní výbor). „Na schůzi rady Jednotného národního výboru (...) bylo mimo pořad projednáno převzetí městské knihovny a čítárny Krajským národním výborem v Plzni.“⁴³ Tímto počinem se knihovna přejmenovala na Krajskou lidovou knihovnu v Plzni a měla krajskou působnost. Velkou pomocí byly dvě pojízdné knihovny přidělené ministerstvem kultury. „Po roce 1950 plzeňská veřejná knihovna (...) zaznamenává ve svém vývoji stále vzestupnou tendenci a její činnost je rok od roku nejen kvantitativně, ale i kvalitativně bohatší.“⁴⁴

V díle *100 let Knihovny města Plzně* je uvedeno, že na počátku 50. let měla knihovna celkem 14 poboček (Slovany, Bolevec, Božkov, Újezd, Litice, Bílá Hora, Nová Hospoda, Červený Hrádek, Bukovec, Doubravka, Koterov, Hradiště, Skvrňany, Černice).⁴⁵ V roce 1956 knihovně dvě pobočky přibyly, protože podle zprávy o činnosti knihovny za I. čtvrtletí

⁴³ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 28.

⁴⁴ Tamt., s. 30.

⁴⁵ Tamt., s. 30.

má 16 poboček.⁴⁶ Není ale uvedeno, o které dvě pobočky se jednalo. O dva roky později byla připojena pobočka v Zátíší, počet se tedy zvýšil na 17.⁴⁷

O činnosti knihovny z počátku 50. let neexistují v Archivu města Plzně žádné záznamy z porad ani jiné informace. V roce 1953 slavila knihovna své osmdesátileté výročí. V plánu knihovny pro tento rok se dočítám, že pracovníci chtěli uskutečnit očistu knižních sbírek v lidových knihovnách v Plzeňském kraji. Jedním z hlavních bodů plánu byla i propagace marxistické a leninské literatury a také literatury se zemědělskou problematikou.⁴⁸

V roce 1954 se knihovna musela přestěhovat do Krajského muzea v Kopeckého sadech (dnes Západočeské muzeum), aby uvolnila prostory pro nově vzniklou Státní vědeckou knihovnu. Prostory muzea byly nevyhovující, špatně se vytápěly, přes zimní období byl tedy výrazně omezen provoz knihovny. Nicméně i přes to se zapojila do kulturní práce, např. do akce *Pomoc pohraničí*, jejímž úkolem bylo rozvážet pomocí dvou pojízdných knihoven literaturu do pohraničních oblastí, jednalo se o Horšovský Týn, Tachov, Sušici a Klatovy.⁴⁹ Knihovna se snažila propagovat krásnou i odbornou literaturu, a proto uspořádala dva literární večery, kde se předčítala Wolkerova a Leninova literatura. Následně zavedla pravidelné úterky hlasitého čtení, na nichž předčítali herci oblastního divadla.⁵⁰ V některých letních dnech byla zřízena půjčovna knih na Městské plovárně. Tento provoz byl obyvateli chválen i přesto, že kvůli nepřízni počasí fungovala pouze 10 dní, a proto bylo v plánu akci v dalších letech opakovat.⁵¹ Na radě vedoucích poboček konané 10. prosince 1954 se usneslo, že se čtvrtletně k 1. lednu 1955 začne od

⁴⁶ AmP, KmP, *Zpráva krajské lidové knihovny v Plzni za I. čtvrtletí 1956*, č. kart. 4108.

⁴⁷ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny za rok 1958*, č. kart. 4109.

⁴⁸ AmP, KmP, *Plán krajské knihovny za IV. a III. čtvrtletí 1953*, č. kart. 4108.

⁴⁹ AmP, KmP, *Zapojení Krajské lidové knihovny do akce Pomoc pohraničí*, č. kart. 4106.

⁵⁰ AmP, KmP, *Krajská lidová knihovna v Plzni předkládá zprávu o výsledku své práce za první čtvrtletí 1954*, č. kart. 4106.

⁵¹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny za 3. čtvrtletí 1954*, č. kart. 4106.

uživatelů vybírat jednotný příspěvek 2 Kčs. Z tohoto důvodu byl rozmnožen nový knihovní řád, ve kterém byla tato informace uvedena.⁵²

V následujícím roce, tedy 1955, byla po dlouhé době provedena revize knižního fondu. Kontrolovány byly hlavně záznamy v příslušných seznamech knih, protože v předchozích revizích knižního fondu byly knihy vyřazeny, ale záznamy neupraveny. Namísto svazkových místních seznamů vytvářeli knihovníci místní seznamy lístkové.⁵³

„Krajská lidová knihovna zůstává nadále umístěna ve třech provizorních místnostech v muzeu, dětské oddělení jest umístěno mimo budovu a tísní se ve dvou nevhodných místnostech. Situace stává se stále tíživější a jeví se i v návštěvnosti knihovny, protože není možno rozvinouti práci se čtenáři tak, jak by bylo potřebí.“⁵⁴ I přes snahy představitelů správy knihovny se situace s umístěním stále nezměnila. Provoz přes zimní období byl velmi ztížen kvůli nemožnosti vytopení místností, kromě toho byl jeden z kotlů mimo provoz a propuštěn topič ústředního topení.⁵⁵ Až v dubnu se objevila naděje na lepší vyhlídky. „Rada Městského národního výboru v Plzni se 25. dubna 1955 usnesla, že městské knihovně bude přidělen objekt v ulici B. Smetany č. 13, ve kterém původně sídlila Anglobanka a později Západočeské uhelné doly.“⁵⁶ Postupně se v ulici B. Smetany č. 13 začaly uvolňovat místnosti, které mohla knihovna využít, ale definitivně byla přestěhována až v roce 1960.

Situace s umístěním knihovny se ani v roce 1956 nezměnila. Kvůli poklesu teploty přes zimu až k bodu mrazu byli zaměstnanci nuceni opustit kanceláře a přesunuti na jiná pracoviště. Jelikož bylo chladno i v čítárně, musela být uzavřena. Ve zprávě knihovny za I. čtvrtletí se

⁵² AmP, KmP, *Zápis z porady ved. poboček ze dne 10.12. 1954*, č. kart. 4106.

⁵³ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za rok 1955*, č. kart. 4106.

⁵⁴ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za rok 1955*, č. kart. 4108.

⁵⁵ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za III. čtvrtletí 1955*, č. kart. 4106.

⁵⁶ Knihovna města Plzně, p. o. [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-14]. Dostupné na [www stránce <http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php>](http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php).

dočítám, že byla „nedostatečná teplota v čítárně, která ani v lednu, kdy ještě bylo topení v provozu, nepřesáhla 15°C. S pokračujícím chladem klesla výpůjčnost i návštěvnost čítárny a v únoru, kdy teplota klesla pod nulu, musela být čítárna uzavřena. Návštěvníci protestovali ústně, telefonicky i kritickým odstavcem v časopisu *Pravda* proti uzavření. Náprava nastala však až v měsíci dubnu.“⁵⁷ Aby se pozvedla úroveň ostatních plzeňských poboček knihovny, rozhodli se zaměstnanci knihovny na pracovní poradě, že si každý z nich vezme patronát nad nějakou pobočkou a pomůže jí se zlepšit.⁵⁸

Změny ve zlepšení umístění se dočkalo alespoň dětské oddělení. „Byly najaty místnosti po býv. metodickém kabinetu. Protože byly ve velmi špatném stavu, bylo přikročeno k jejich adaptaci, takže 15. září mohlo být zahájeno pravidelné půjčování.“⁵⁹ Dětské oddělení začalo být navštěvovanější. Zklamáním bylo rozhodnutí průmyslového odboru KNV, které padlo 3 měsíce po upravení místností, že prostory dětského oddělení musí být uvolněny pro Investiční banku.⁶⁰ V létě byla provozní doba knihovny prodloužena až do 19:00 hod., ale toto opatření nebylo čtenáři využíváno. Za zmínku stojí návštěvy knihovnice v nemocnici, kde předčítala pravidelně každý pátek nemocným dětem.⁶¹

Jak už jsem zmínila, v ulici B. Smetany č. 13 se postupně uvolňovaly místnosti, které mohla knihovna využít. Na počátku roku 1957 byla provedena změna v umístění čítárny. „Dne 2. ledna 1957 zahájila ústřední čítárna, jež byla do konce roku 1956 umístěna v budově muzea, pravidelnou činnost v nově adaptované místnosti v ul. B. Smetany. Vzestupný počet návštěvníků (...) je sice potěšitelný, avšak je nutno alespoň do příští zimy adaptovat čítárnu v přízemí, neboť dosavadní

⁵⁷ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za I. čtvrtletí 1956*, č. kart. 4106.

⁵⁸ AmP, KmP, *Zápis z pracovní rady zaměstnanců KLK v Plzni, konané 3.9. 1956 v 8 hod*, č. kart. 4106.

⁵⁹ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za III. čtvrtletí 1956*, č. kart. 4106.

⁶⁰ Tamt.

⁶¹ Tamt.

místnost je pouze provisorní a pro čítárnu naprosto nedostačuje.⁶² Vznikla spojením dvou malých místností a byl zde nedostatek prostoru pro větší počet návštěvníků. Situace byla tedy taková, že v budově muzea byla umístěna ústřední půjčovna a hlavní sklad knih, v ulici B. Smetany č. 13 ředitelna, kancelář, katalogizační a metodické oddělení a čítárna.⁶³ Knihovna v roce 1957 zavedla novinku, tzv. knihy na objednávku. Dále si v tomto roce knihovna dala za úkol uspořádání knih ve skladu. Pro uspořádání knih nebyl dostatek místa, obzvláště v létě, kdy si knihy čtenáři půjčovali méně a sklad byl zaplněný. Tuto situaci zaměstnanci knihovny vyřešili tak, že knihy, kterých vlastnili více výtisků, byly nabídnuty okresním a městským knihovnám v kraji.⁶⁴

Další změna nastala v umístění dětského oddělení. V červenci bylo odborem školství a kultury rady KNV rozhodnuto, že v ulici B. Smetany 13 se metodické oddělení přesune z prvního do druhého patra a dětské oddělení se přestěhuje do volného prvního patra. I na ostatních pobočkách knihovny bylo registrováno nedostatečné umístění a špatné a nekvalitní vybavení. V některých knihovnách bylo příliš vlhko, nevětráno a knihy se zde ničily. O pomoc s lepším umístěním poboček žádala knihovna obvodní národní výbory.⁶⁵

Jednou z největších přeměn knihovny v roce 1958 bylo její převzetí z pravomoci Krajského národního výboru a předáno opět do správy Městského národního výboru.⁶⁶ V roce 1958 byly dokončeny poslední úpravy v čítárně, po dodání nábytku pak byla předána veřejnosti. Jediným nedostatkem bylo stále topení, jeho instalace se do tehdejšího plánu knihovny nevešla.⁶⁷ Díky přestěhování čítárny do lepších prostor se v tomto roce oproti předchozímu zvýšila její návštěvnost až o 10 000

⁶² AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za I. čtvrtletí 1957*, č. kart. 4108.

⁶³ Tamt.

⁶⁴ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za II. čtvrtletí 1957*, č. kart. 4108.

⁶⁵ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za III. čtvrtletí 1957*, č. kart. 4108.

⁶⁶ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny za III. čtvrtletí 1958*, č. kart. 4108.

⁶⁷ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny za 2. čtvrtletí 1958*, č. kart. 4108.

čtenářů.⁶⁸ Aby bylo možné v období zimy mít knihovnu v provozu, „byly komíny z horních pater prohloubeny do I. poschodí a zakoupena kamna, ve kterých se bude po čas úprav topiti koksem a uhlím“⁶⁹. Byly vykonávány i úpravy v oddělení pro mládež. Výpůjčnost v tomto oddělení byla malá, zvláště proto, že v době adaptace byla část knižního fondu mimo oddělení, a částečně také proto, že ve dnech 13.-18. ledna bylo oddělení zavřené kvůli stěhování do nové místnosti.⁷⁰

V prvním pololetí roku 1959 se knihovna zaměřila hlavně na adaptace prostor v ulici B. Smetany 13 a na revizi knihovního fondu. Z toho důvodu byla mimoknihovní činnost prováděna méně než v předchozích letech. Revize fondu nebyla uskutečňována 27 let, pracovala na ní většina zaměstnanců, proto se od 1. května půjčovala výhradně beletrie a od 15. června fungovala knihovna pouze pro vracení zapůjčených knih.⁷¹ Bylo zavedeno i školení zaměstnanců knihovny. Ve zprávě knihovny za I. čtvrtletí stojí - „Pravidelně každou sobotu jsou konány desetiminutovky, jejichž náplň tvoří politické a kulturní přehledy. (...) Po skončení desetiminutovek jsou zaměstnanci seznamováni s novinkami z knihovnické praxe a se zkušenostmi z práce lidových knihoven.“⁷²

3.4 60. léta

Knihovna se v roce 1960 dočkala přestěhování do lepších prostor v ulici B. Smetany 13. O této události byl v časopisu *Pravda* 9. dubna vydán článek. V době stěhování byla ústřední půjčovna tři a půl měsíce zavřena, to se nepochybně objevilo v počtu výpůjček. Když půjčovna nefungovala, zaměstnanci vytvořili sešitové dílčí seznamy a lístkové seznamy celého knižního fondu. Byla zavedena nová služba s názvem

⁶⁸ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny za rok 1958*, č. kart. 4109.

⁶⁹ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny za III. čtvrtletí 1958*, č. kart. 4108.

⁷⁰ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny za IV. čtvrtletí 1958*, č. kart. 4108.

⁷¹ AmP, KmP, *Rozbor hospodaření KLV v Plzni za I. pololetí 1959*, č. kart. 4108.

⁷² AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny za I. čtvrtletí 1959*, č. kart. 4108.

záznam na výpůjčky. Čtenáři si mohli zarezervovat knihu, která byla půjčená.⁷³ Za zmínku stojí, že v časopisu *Osvětová práce* byl otištěn článek, ve kterém autor chválí možnost vypůjčení si knih z fondu lidové knihovny na vrátnici v hotelu Slovan.⁷⁴

Rok 1960 byl pro knihovnu plný událostí. Konaly se oslavy k 15. výročí osvobození Plzně sovětskou armádou (viz příloha č. 10), byla přijata nová socialistická ústava a s ní i nový knihovnický zákon. Kvůli němu byla Krajská lidová knihovna přejmenována na Městskou lidovou knihovnu⁷⁵, ale stále měla v metodické oblasti krajskou působnost. Jednalo se o *Zákon o jednotné soustavě knihoven* č. 53 vydaný 9. července 1959. Zákon např. obsahoval: „Lidové knihovny jsou zřízeny v každé obci. (...) V sídle krajského národního výboru plní zpravidla krajská lidová knihovna též funkci knihovny okresní a městské. (...) Národní výbory, jím příslušní péče o hospodářský a kulturní rozkvět jejich území, stanoví zásady plánovitého rozvoje knihoven jednotné soustavy podle politických, hospodářských a kulturních potřeb svého obvodu. Ve spolupráci s příslušnými úřady, organizacemi a institucemi národní výbory sledují a s výjimkou ústředně řízených knihoven kontrolují činnosti knihoven jednotné soustavy ve svém obvodu, aby tato činnost svým ideovým obsahem odpovídala potřebám socialistické společnosti, a vytvářejí příznivé podmínky pro rozvoj knihoven a jejich jednotné kulturní a výchovné působení. (...) Úřady, organizace a instituce, které zřizují a řídí knihovny, zajišťují, aby knihovny byly umístěny v budovách (místnostech) přiměřených rozsahu knihovnických sbírek, úkolům a významu knihoven a poskytují jim potřebné vybavení a prostředky na doplňování knihovnických sbírek, na provoz knihoven a jejich další rozvoj.“⁷⁶ Knihovna byla definitivně v rukou socialistického státu. Socialistický stát určoval její

⁷³ AmP, KmP, *Zpráva o službách obyvatelstvu v Krajské lidové knihovně v Plzni za I. pololetí 1960*, č. kart. 4108.

⁷⁴ Žádost, *Osvětová práce*, 1960, s. 306 (5.10. 1960).

⁷⁵ AmP, KmP, *Zpráva ke kompletnímu rozboru Městské lidové knihovny za rok 1960*, č. kart. 4109.

⁷⁶ SVATKOVÁ, Dagmar, *Československé knihovnictví po druhé světové válce* [online], [Plzeň], [cit. 2012-04-01]. Dostupné z [www <https://portal.zcu.cz/wps/portal/prohlizeni>](https://portal.zcu.cz/wps/portal/prohlizeni).

další směr vývoje a práci na základě předem daných plánů. I přesto, že byla knihovna umístěna v nových prostorách v ulici B. Smetany, myslím si, že díky tomuto zákonu, ve kterém stojí, že orgány, které knihovnu řídí, jí mají poskytnout vyhovující prostory, mohla obdržet prostory mnohem lepší. V budově v ulici B. Smetany jsou sice prostory nové a lepší, než ve kterých dosud knihovna působila, ale podle mě je stále na škodu roztráštění místností. Mám na mysli nejednotnost všech oddělení.

Přijetím socialistické ústavy si komunisté ještě více upevnili moc. Stranický systém viditelně zasahoval do činnosti knihovny. Ve velkém měřítku byla „vnucována“ propagace politické literatury a sovětských autorů (marxistické a leninské atd., viz příloha č. 8), také zakázána díla protistranického ražení od autorů „škodících“ tehdejšímu režimu a i těch, co odešli do exilu. Akce, besedy a výstavky musely být často organizovány na téma sovětských oslav, např. narození nebo úmrtí významných sovětských osobností, výročí vzniku KSČ apod. Největší důraz byl kladen na socialistickou výchovu mládeže. Kromě besed a besídek pro děti a mládež také spolupracovala se školami, internáty apod. Z toho důvodu probíhala různá školení pracovníků v oblasti stranické výchovy a politických otázek.

V roce 1961 byl uskutečněn sociální průzkum složení čtenářů knihovny, který ukázal, že dvě třetiny z řad čtenářů byli úředníci, důchodci a ženy v domácnosti a pouze jedna třetina dělníci a rolníci. Pracovníci knihovny chtěli tento výsledek změnit. Bylo poukázáno také na to, že je nutno v budoucnu investovat více do nákupu knih, protože v počtu knih na jednoho obyvatele bylo město Plzeň pod celostátním průměrem.⁷⁷

Ve zprávě o činnosti knihovny za rok 1962 se dočítám, že rostl zájem občanů o knihovny. Dokazuje to počet výpůjček, který vzrostl nejen v Městské lidové knihovně, ale také v knihovnách školních, závodních,

⁷⁷ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Městské lidové knihovny za I. pololetí 1961*, č. kart. 4109.

odborných apod.⁷⁸ Městská knihovna se také snažila mezi své čtenáře zařadit obyvatele z řad dělníků, resp. zemědělců. V časopisu *Pravda* bylo uveřejněno, že knihovna „uzavře v letošním roce smlouvy se všemi jednotnými zemědělskými družstvy a státním statkem města o spolupráci na úseku práce s knihou. Pracovníci městské knihovny chtějí tímto svým iniciativním návrhem rozšířit síť svých čtenářů v zemědělských závodech a v ještě větší míře naučit pracovníky zemědělství využívat odbornou zemědělskou literaturu.“⁷⁹

Od 1. července 1963 byl změněn zřizovatel knihovny, nebyl jím Městský národní výbor, ale Západočeský krajský národní výbor. Počet poboček se ze 17 zvýšil na 18, byla připojena pobočka v Letkově.⁸⁰ Informací o roce 1964 jsem objevila velice poskromnu, v Archivu města Plzně jen zápis z mimořádné schůze krajské knihovnické rady, na které se projednávala další existence Gottwaldovy knihovny.

V rozhovoru pro časopis *Pravda* ředitel Josef Hrubý řekl, že i když se u nás v Československu do knihoven investuje spousta peněz, „tak jsme dost daleko za světovou špičkou, (...) jinde jsou mnohem modernější a lépe vybavené“⁸¹. Čtenář, který chtěl knihovnu poznat blíže, se mohl 11. března účastnit akce s názvem *Co chcete vědět o své knihovně*. Byla možnost si prohlédnout oddělení, skladiště a zhlédnout krátký film o knihovně.⁸² V roce 1965 knihovna zaznamenala zvýšený počet výpůjček, ať už literatury naučné, tak literatury zemědělské. Kvůli nárůstu výpůjček byli zaměstnanci značně vytížení, a proto se méně rozvíjely jiné úseky knihovny.⁸³ Stejná situace nastala i v následujícím roce 1966 a byla tedy naléhavá potřeba přijmout více pracovníků.⁸⁴ Materiálů k roku 1967 existuje velmi málo, objevila jsem pouze dokument

⁷⁸ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Městské lidové knihovny za rok 1962*, č. kart. 4108.

⁷⁹ Literatura na pomoc zemědělcům, *Pravda*, 1962, s. 2 (2.2. 1962).

⁸⁰ AmP, KmP, *Zpráva městské lidové knihovny za I. pololetí 1963*, č. kart. 4108.

⁸¹ Za co může kniha, *Pravda*, 1965, s. 2 (30.7. 1965).

⁸² AmP, KmP, *Co chcete vědět o knihovně?*, č. přír. 241.

⁸³ AmP, KmP, *Kompletní rozbor 1965*, č. kart. 4108.

⁸⁴ AmP, KmP, *Kompletní rozbor Krajské knihovny za rok 1966*, č. kart. 4108.

o školení pro knihovníky. K dalším rokům 1968 a 1969 v Archivu města Plzně existuje také málo podkladů.

V roce 1968 se konaly oslavy k výročí 500 let polygrafie. Informace o akci jsou v několika článcích, a to nejen plzeňských novin, protože se jednalo o celorepublikovou akci. V *Zemědělských novinách* se psalo: „I když spory o přesném datu vytištění známé Trojanské kroniky trvají, má Plzeň prokazatelné prvenství v historii našeho knihtisku podle jiných dokladů. Vyšly tu totiž naše nejstarší tištěné knihy Statuta provincialia Arnesti a Misál pražské církve.“⁸⁵ Od 12. dubna do 12. května mohli lidé navštívit výstavu nejstarších tisků v Západočeském muzeu, byl připraven i cyklus přednášek a v místech první plzeňské tiskárny odhalena pamětní deska.⁸⁶ K následujícímu roku 1969 jsem zjistila pouze to, že byla knihovna v zimě na čas uzavřena. Informaci jsem našla v novinách *Večerní Plzeň*, kde se píše, že „V budově se předělávala celá elektrická instalace, malovalo se a prováděly drobné údržbářské práce, takže čtenáři za svou trpělivost a vlídnou ochotu najdou prostředí změněné k lepšímu. (...) Četbu na Vánoce však, milí čtenáři, mít budete.“⁸⁷ Podle díla *100 let Knihovny města Plzně* měla knihovna 19 poboček⁸⁸, nikde se ale nedočítám, která pobočka byla připojena.

3.5 70. léta

Politické události z roku 1968 ovlivnily celý vývoj knihovny na počátku 70. let. V zápisu z porady ředitelů a metodiků okresních knihoven je uvedena informace, že „V souvislosti s vývojem v letech 1968-1969 bylo vyměněno asi 40% ředitelů lidových knihoven. Pro nové se uskuteční počátkem roku 1971 šestinedělní školení“⁸⁹. Z knihovny odešel z politických důvodů roku 1970 ředitel Josef Hrubý a nastoupil Karel

⁸⁵ Plzeň oslaví pět století českého knihtisku, *Zemědělské noviny*, 1968 (2.2. 1968).

⁸⁶ První tištěné knihy - z Plzně, *Pravda*, 1968, s. 2 (2.2. 1968).

⁸⁷ Jak je to s knihovnou, *Večerní Plzeň*, 1969, s. 2 (15.12. 1969).

⁸⁸ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 31.

⁸⁹ AmP, KmP, *Zápis z porady ředitelů a metodiků lidových knihoven, která se uskutečnila 4. listopadu 1970 v zasedací síni Knihovny města Plzně*, č. kart. 4116.

Fleissig (podrobněji v podkapitole 3.7). Knihovna se i v tomto roce setkávala s nedostatkem prostoru pro ukládání knih. Bylo tedy rozhodnuto, že vznikne tzv. putovní soubor knih, které budou postupně půjčovány jednotlivým pobočkám, aby byl i v tamních knihovnách lepší výběr knih. Tímto počinem nebude muset být zvýšen rozpočet na nákup nových knih do ostatních poboček. Dále bylo pro zvýšení příjmů knihovny rozhodnuto, že poplatek, který děti platily ve výši 1 Kč pouze při zápisu, bude placen každoročně. V tomto roce byla na Borech zřízena nová pobočka, která sídlila v nevyhovujících prostorech (3 neprůchozí místnosti, které mají vchod z jedné chodby) v Heyrovského ulici č. 38,⁹⁰ a podle díla 100 let Knihovny města Plzně měla 20 poboček.⁹¹ V zápisu z kontrolního dne vedoucích poboček ze 3. listopadu je uvedeno, že z knihovny se musí odstranit literatura těch autorů, kteří jsou v rozporu se zásadami současné politiky, doslova „nelze (...) půjčovat díla autorů, kteří se svým politickým působením po boku pravicových a oportunistických sil zdiskreditovali (...) nebo o nichž je známo, že uprchli do zahraničí, kde se podílejí na propagaci proti našemu socialistickému státu a zřízení“⁹². Odstranit a uložit do regálů nepřístupných čtenářům se tedy měla např. díla Procházky, Kohouta, Vaculíka, Havla, Šika, Diviše a dalších.⁹³ V deníku *Pravda* byl otištěn článek, který čtenáře informoval o tom, že knihovna bude v říjnu na tři týdny kvůli opravám uzavřena.⁹⁴ I přes to dosáhla zatím rekordního počtu výpůjček - přes 700 000 knih.⁹⁵

Ve zprávách se dočítám, že knihovna vždy vychází ze svého pětiletého a ročního plánu, dále musely být pro knihovnu důležité ty směrnice, cíle a úkoly, které vycházely ze závěru pravidelných sjezdů komunistické strany a z dokumentů vydaných stranickými a státními

⁹⁰ AmP, KmP, *Racionizační opatření*, 16.11. 1970, č. kart. 4110.

⁹¹ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 32.

⁹² AmP, KmP, *Zápis z porady ředitelů a metodiků lidových knihoven, která se uskutečnila 4. listopadu 1970 v zasedací síni Knihovny města Plzně*, č. kart. 4116.

⁹³ Tamt.

⁹⁴ Knihovna s přestávkou, *Pravda*, 1970, s. 3 (7.10. 1970).

⁹⁵ Bilance a perspektiva nad regály knihovny, *Pravda*, 1971, s. 5 (28.1. 1971).

orgány. V této historické etapě Československa měla knihovna za úkol formovat myšlení čtenáře v duchu socialismu.

Kompletní rozbor činnosti knihovny za rok 1971 je bohužel velice obtížně čitelný, ale některé informace jsem z něj vyčetla, další údaje jsou z novinových článků. Téměř na všech pobočkách knihovny se bojovalo s nedostatkem místa. Ve zprávě je přehled prostor knihovny, které jsou rozdělené na vyhovující, nevyhovující, malé apod., k nim je uveden seznam příslušných poboček. Kritická situace byla v hlavní budově, kde sídlila ústřední půjčovna, oddělení pro děti a mládež, čítárna, katalogizace, metodologické oddělení, ředitelství, knihařská dílna a sklady. V tomto roce knihovna podle zprávy o činnosti zaostávala v kulturních akcích pro čtenáře. Plánovala, že v roce následujícím musí každá pobočka, která v roce 1971 žádnou akci nepořádala, alespoň dvě uskutečnit.⁹⁶ V říjnu byly v deníku *Pravda* otištěny dva články (8.10. a 12.10. 1971), které informovaly o pomoci knihovny v předvolebním období, pomáhala hlavně v agitační práci.

V roce 1972 knihovna kladla v rámci kulturní politiky důraz „na rozvoj masově politické práce, na práci s dětmi a mládeží, propagaci politické a další angažované literatury, spolupráci se společenskými organizacemi“⁹⁷. Podle zprávy o činnosti byla knihovna v těchto ohledech úspěšná. Dosáhla zatím historicky nejvyššího počtu výpůjček, celkem 731 684.⁹⁸

Činnost knihovny byla v roce 1973 stanovena (a to pravděpodobně platilo i předchozí léta) „obsahovými úkoly, cíli a směrnicemi stranických a státních orgánů (...), dále z pětiletého plánu rozvoje KMP a z plánu činnosti Knihovny města Plzně na r. 1973.“⁹⁹ Důraz byl kladen na stejné úkoly jako v předchozím roce. Knihovna města Plzně měla velice velký

⁹⁶ AmP, KmP, *Kompletní rozbor činnosti Knihovny města Plzně za rok 1971*, č. kart. 4108.

⁹⁷ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1972*, č. kart. 4109.

⁹⁸ Tamt.

⁹⁹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1973*, č. kart. 4109.

počet výpůjček, zejména stouply výpůjčky naučné literatury a děl klasiků marxismu-leninismu. V tomto roce pracovníci knihovny zvládli také uskutečnit kontrolu knižního fondu zaměřenou na odstranění „ideově nevhodné literatury“, práce to byla velmi náročná.¹⁰⁰

V plánu činnosti knihovny na rok 1974 stojí, že knihovna „Všemi formami knihovnické práce bude pomáhat prosazovat zájmy dělnické třídy a propagovat politiku Komunistické strany Československa. Těžiště činnosti bude v roce 1974 v aktivním ovlivňování čtenářů a ostatní veřejnosti v duchu vědeckého osvětového názoru“¹⁰¹. Jedním z úkolů knihovny bylo připravit ji na oslavy 30. výročí Slovenského národního povstání a také na 30. výročí osvobození naší vlasti sovětskou armádou.¹⁰² V oblasti kulturně-politické činnosti knihovna úzce spolupracovala se Svazem českých spisovatelů v Plzni a dalším společenskými organizacemi. Dále chtěla vyřadit zastaralou literaturu z knižního fondu, k této činnosti byl zpracován ve spolupráci s oddělením doplňování návrh. Pracovníkům se také podařilo sepsat inventář majetku knihovny pro úplný přehled všeho, co měla knihovna ve vlastnictví. Mimo jiné zvládli i zorganizovat a sjednotit jmenné a věcné katalogy.¹⁰³

„Základním obsahovým materiálem pro rozvoj činnosti Knihovny města Plzně v roce 1975 je usnesení vlády č. 215 z 28. srpna 1974, které bylo rozpracováno usnesením rady ZKNV č. 302 16. října 1974 na konkrétní podmínky Západočeského kraje pod názvem "Hlavní úkoly národních výborů v kulturně výchovné činnosti pro rok 1975 v Západočeském kraji".“¹⁰⁴ Knihovna měla v roce 1975 připravit a zorganizovat průběh oslav ke 100. výročí založení knihovny. Měla se také orientovat na vývoj soutěže *Budujeme vzornou knihovnu*, protože v tomto

¹⁰⁰ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1973*, č. kart. 4109.

¹⁰¹ AmP, KmP, *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1974*, č. kart. 4107.

¹⁰² Tamt.

¹⁰³ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1974*, č. kart. 4109.

¹⁰⁴ AmP, KmP, *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1975*, č. kart. 4107.

roce soutěž slavila 25. jubileum.¹⁰⁵ Knihovna zaznamenala zvýšený počet výpůjček zejména naučné literatury. Pracovníci se snažili obohatit volný výběr o literaturu politickou, literaturu propagující ateismus, ovlivňující vzdělávání čtenářů k vědeckému světovému názoru apod. Výběr knih ovlivnil tehdejší vývoj společnosti, který na tyto aspekty kladl důraz. Za zmínku jistě stojí diplom ÚV SSM, který knihovna dostala za práci s mládeží v době oslav 30. výročí osvobození sovětskou armádou (viz příloha č. 9).¹⁰⁶

V roce 1976 knihovna slavila 100. výročí svého založení (viz příloha č. 11, 12). K této příležitosti byla vydána publikace od K. Fleissiga s názvem *100 let Knihovny města Plzně*, která popisuje její historii, a také *Průvodce Knihovnou města Plzně*. „K tomuto výročí se konal 27. října 1976 slavnostní aktiv v kulturním středisku Centrum v Plzni-Doubravce. (...) Na aktivu převzali představitelé Knihovny města Plzně Cenu rady ZKNV, která je vysokým oceněním práce knihovny. Kromě toho předal náměstek ministra kultury ČSR titul Vzorný pracovník kultury třem pracovníkům knihovny. Sedm dalších převzalo uznání vedoucího odboru kultury ZKNV a tři uznání ředitele knihovny. Městský výbor SSM udělil Knihovně města Plzně Čestné uznání za dobrou spolupráci.“¹⁰⁷ V Západočeském muzeu si občané mohli prohlédnout výstavu, která představovala historický vývoj a činnost knihovny.¹⁰⁸

V tomto roce převzala knihovna z okresu Plzeň-sever dvě knihovny, jednalo se o Křimice a Radčice. Její snahou bylo doplňování politické literatury a také literatury sovětské v originálním znění. V počtu výpůjček, což je hlavní náplň této veřejné služby, knihovna opět překročila plán téměř o 60 000. V roce 1976 byl zaznamenán i rekordní počet návštěvnosti, knihovnu navštívilo celkem 14 478 čtenářů. Knihovna

¹⁰⁵ AmP, KmP, *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1975*, č. kart. 4107.

¹⁰⁶ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1975*, č. kart. 4109.

¹⁰⁷ BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, vydala Knihovna města Plzně (při příležitosti jejího stodesátého výročí), Plzeň 1986, s. 7.

¹⁰⁸ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1976*, č. kart. 4109.

se také zapojila do příprav a vývoje voleb do zastupitelských orgánů. Více se nakupovala angažovaná literatura a někteří pracovníci byli zařazeni do volebních komisí.¹⁰⁹

Funkce knihovny jako krajského zařízení se změnila v roce 1977. „Od 1. ledna přestala Knihovna města Plzně plnit funkci krajské knihovny a ve smyslu usnesení rady ZKNV se v krajském měřítku orientovala na práci s knihou mezi mládeží a dětmi. Zůstala tedy kulturně výchovným zařízením, řízeným nadále ZKNV.“¹¹⁰ V tomto roce byly prováděny adaptační a modernizační úpravy v ústřední půjčovně pro dospělé, vzhledem k tomu byla půjčovna zavřena celý půlrok, ale i přesto byl plán výpůjček téměř dodržen, nebyl splněn pouze o 1%.¹¹¹ Knihovna také získala řadu ocenění, získali ho např. pobočka Doubravka, kolektiv mladých knihovnic a řada dalších pracovníků. Knihovně přišla také písemná poděkování od čtenářů.¹¹²

Podle zprávy o činnosti knihovny za rok 1978, „dosáhla KMP největšího rozsahu služeb v její více jak stoleté historii, přestože řada útvarů byla určitou dobu z různých důvodů mimo provoz“¹¹³. Co se týče kvantity, dosáhla knihovna dalšího rekordního počtu výpůjček a návštěv čtenářů. Za zajímavou považují akci knihovny, při které se čtenáři mohli osobně setkat se sovětskými spisovateli (v rámci akce *Měsíc československo-sovětského přátelství*).¹¹⁴ V plánu knihovny na tento rok se dočítám, že knihovna má za povinnost „Využít 30. výročí únorového vítězství pracujícího lidu k posílení hrdosti občanů na příslušnost k táboru

¹⁰⁹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1976*, č. kart. 4109.

¹¹⁰ BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1986, s. 13.

¹¹¹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1977*, č. kart. 4109.

¹¹² BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1986, s. 14.

¹¹³ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1978*, č. kart. 4109.

¹¹⁴ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1978*, č. kart. 4109.

socialismu, prohlubování socialistického vlastenectví a proletářského internacionalismu.“¹¹⁵

V roce 1979 se konaly oslavy 35. výročí osvobození Československa sovětskou armádou. Zapojila se do nich i Knihovna města Plzně, mimo jiné uskutečnila také řadu akcí k Mezinárodnímu dni dětí, zejména proto, že od roku 1977 vykonávala krajskou funkci v oblasti práce s dětmi a mládeží. V plnění úkolů plánů si knihovna vedla úspěšně, i přes nelehké okolnosti.¹¹⁶ „Ke ztíženým podmínkám v roce 1979 patřila (...) prováděná rekonstrukce osvětlení a přesuny pracovišť v hlavní budově (...) po vystěhování nájemníků, rekonstrukce a tím spojené práce na pobočce Slovany a uzavření některých poboček s nevyhovujícími prostory.“¹¹⁷

3.6 80. léta

„Na základě usnesení rady Národního výboru města Plzně se stala od 1. ledna 1980 Knihovna města Plzně opět kulturním zařízením NVmP.“¹¹⁸ Knihovna dosáhla celkem 733 459 výpůjček a měla 16 242 čtenářů. V tomto roce byl také aktualizován knižní fond, byla vyřazena zastaralá literatura. Mnoho akcí bylo v duchu 35. výročí osvobození Československa sovětskou armádou. Byl také zhodnocen pětiletý plán let 1976-1980 a na následující období 1981-1985 vypracován nový.¹¹⁹

V roce 1981 dosáhl počet výpůjček čísla 781 463 a knihovnu navštěvovalo 17 026 čtenářů. V tomto roce zahájila svoji činnost podle nového knihovního řádu.¹²⁰ „Podle územního rozdělení města Plzně byla v každém ze čtyř obvodů pověřena jedna dosavadní velká pobočka

¹¹⁵ AmP, KmP, *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1978*, č. kart. 4115.

¹¹⁶ BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1986, s. 16-17.

¹¹⁷ Tamt., s. 16.

¹¹⁸ BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1986, s. 17.

¹¹⁹ Tamt., s. 18.

¹²⁰ Tamt., s. 18-19.

funkcí obvodní knihovny. K nim byly přiřčleněny příslušné pobočky se svým okruhem působení. Změny se projeví až v závěru roku - zejména v oblasti řídicí a kontrolní, staticko-evidenční a kulturně výchovném působení.¹²¹ Mezi významné události roku, které ovlivnily činnost knihovny, patří bezpochyby 60. výročí založení KSČ a volby do zastupitelských orgánů. V roce 1973 byla ukončena každoroční soutěž *Dialogy s knihovnou* určená mládeži, v tomto roce soutěž opět obnovili.¹²²

V roce 1982 počet výpůjček (792 848) a čtenářů (18 339) oproti předchozímu roku vzrostl.¹²³ Knihovna zaznamenala také nárůst výpůjček naučné literatury, obzvláště dětské, a sovětské a ruské literatury.¹²⁴ V tomto roce musela být veškerá naučná literatura označena třídíkem MDT. Díky němu byly volné výběry knih lépe přehledné. V rámci knihovnicko-bibliografické přípravy mládeže začaly knihovnice pracovat s novými materiály, které byly řazeny podle věkové úrovně. „V Doubravce byla věnována zvýšená pozornost dětem neslyšícím, v ústřední knihovně pro děti a mládež cikánským dětem, v ústřední knihovně pro dospělé a na Slovanech čtenářům nejstarší věkové kategorie, na Borech učňovské mládeži.“¹²⁵

Podle plánu na rok 1983 měla knihovna „Spoluvytvářet specifickými knihovnickými prostředky, formami a metodami socialistické vědomí pracujících, ovlivňovat a upevňovat socialistickou morálku a vytvářet socialistický vztah ke svému městu, k socialistické vlasti“¹²⁶. Jedním z dalších úkolů byla propagace politické literatury, zvláště sovětské, v kulturně-výchovné činnosti vštěpovat vedoucí úlohu Komunistické strany Československa nebo se zaměřit na správnou výchovu čtenářů

¹²¹ BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1986, s. 18-19.

¹²² Tamt., s. 19.

¹²³ Tamt., s. 20.

¹²⁴ AmP, KmP, *Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982*, č. kart. 4437.

¹²⁵ BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1986, s. 21.

¹²⁶ AmP, KmP, *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1983*, č. kart. 4384.

v duchu socialismu apod. V tomto plánu je u každého z úkolů napsaná osoba, která za jeho realizaci zodpovídá.¹²⁷ V roce 1983 byla otevřena obvodní knihovna Lochotín na Severním Předměstí. V počtu výpůjček (812 769) a čtenářů (19 677) padly v knihovně prozatímní rekordy. Pro čtenáře byl také sloučen generální jmenný katalog pro dospělé s katalogem pro děti a přepracován názvový služební katalog.¹²⁸

V roce 1984 dosáhla knihovna 797 615 výpůjček a navštěvovalo ji 19 613 čtenářů. V tomto roce se také neustále označovala naučná literatura podle třídníku MTD a byly provedeny revize v obvodních knihovnách i revize fondu gramofonových desek. Aby se práce knihovníků ještě více mohla zlepšovat, absolvují některé pracovnice přednášky a jezdí na exkurze do jiných knihoven v Československu. Kladně může být hodnocena snaha pracovníků pomoci dětem zrakově nebo sluchově postiženým. Na pobočce Doubravka ukázali, jaký by měl být k neslyšícím lidem v knihovně přístup.¹²⁹ Velká pozornost a individuální přístup jsou poskytovány také dětem z různých věkových a sociálních skupin.¹³⁰ V rámci kulturně-výchovné činnosti se konaly kromě literárních besed se spisovateli i besedy k mnoha výročím, např. k událostem, které se za druhé světové války staly v Lidicích a Ležácích.¹³¹ „V červenci a v srpnu 1984 byl v půjčovnách KmP proveden průzkum zájmu o knihy 16 západočeských autorů. Tento průzkum se stal první svého druhu v našem kraji a je cenným příspěvkem k práci s regionální literaturou nejen v KmP. (...) Na základě různých rozborů, zkušeností a poznatků knihovníků a také podle tohoto průzkumu lze obecně konstatovat, že čtenářský zájem o beletristická díla západočeských

¹²⁷ AmP, KmP, *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1983*, č. kart. 4384.

¹²⁸ BRAŠEŇOVÁ, Milada, *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1986, s. 21-22.

¹²⁹ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za rok 1984*, č. přír. 2411.

¹³⁰ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za 1. čtvrtletí roku 1984*, č. přír. 2411.

¹³¹ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za 1. pololetí 1984*, č. přír. 2411.

autorů přesahuje průměr a u celé řady knih je čtenářský zájem vysoký. (...) Výpůjčky básnických sbírek jsou relativně nízké.“¹³²

Rok 1985 se vyznamenal svými rekordy. Knihovna dosáhla 832 112 výpůjček a měla 20 074 čtenářů. Ústřední knihovna za svou práci v tomto roce získala čestné uznání ministerstva kultury ČSR. Byl zhodnocen pětiletý plán za léta 1980-1985 a vypracován nový pětiletý plán rozvoje knihovny na období 1986-1990. K rozvíjení knihovny je třeba dodat, že vznikl nový samostatný úsek věnovaný výhradně politické literatuře a začaly přípravy k vytvoření nového hudebního pracoviště. V tomto roce knihovna uskutečnila 353 kulturně-výchovných akcí, besed, výstavek¹³³, byly věnovány především kulturním a politickým událostem, jako bylo 40. výročí osvobození Československa sovětskou armádou, byla uspořádána výstavka k výročí svržení atomové bomby na Hirošimu a Nagasaki apod.¹³⁴

V roce 1986 byl rekord ve výpůjčkách z předchozího roku překročen, jednalo se o nejvyšší číslo v tomto desetiletí, tedy v 80. letech. V knihovně si 20 270 čtenářů půjčilo 847 023 svazků. Významnou historickou událostí tohoto roku bylo 110. výročí založení Knihovny města Plzně (viz příloha č. 13, 14). Byly vytvořeny výstavky ve výlohách, uskutečněny besedy a slavnostní večer. K této příležitosti byla vydána publikace s názvem *Nové kapitoly Knihovny města Plzně*.¹³⁵ V rámci kulturně-výchovné a propagační činnosti byla nejvíce propagována beletristická „významná díla, která se kriticky vyslovují k politice imperialistických zemí a západnickému způsobu života, a na druhé straně jsou propagována díla výrazného socialistického zaměření, propagující socialistický způsob života a socialistické ideály“¹³⁶. V tomto roce se pracovníci snažili doplnit katalogizační záznamy, byla dodaná nová

¹³² AmP, KmP, *Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za 3. čtvrtletí roku 1984*, č. přír. 2411.

¹³³ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1985*, č. přír. 2411.

¹³⁴ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 3. čtvrtletí 1985*, č. přír. 2411.

¹³⁵ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1986*, č. přír. 2411.

¹³⁶ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 3. čtvrtletí 1986*, č. přír. 2411.

literatura a knihy, které byly zastaralé a poničené, vyřadili. Navštěvován byl i domov důchodců, do kterého pracovnice z borské obvodní knihovny nosila knihy určené věkové kategorii jeho obyvatel.¹³⁷

V roce 1987 dosáhla knihovna 814 718 výpůjček pro 20 560 čtenářů. Významnou událostí bylo dne 3. února otevření hudebního oddělení v obvodní knihovně Lochotín. Navštívilo ho přes tisíc posluchačů, nejvíce z řad mládeže, kteří si mohli k poslechu vybrat z 2 111 nahrávek (60% vážné a 30% populární hudby) a prohlédnout hudební literaturu a časopisy. Byla zde i možnost poslechu nahrávek ve dvojicích. Největší historickou událostí, podle které byly připraveny akce v rámci kulturně výchovné činnosti knihovny, bylo oslavení 70. výročí Velké říjnové socialistické revoluce v Rusku, v rámci toho byla uspořádaná soutěž pro děti s názvem *Co víš o Sovětském svazu*.¹³⁸ „Ve 3. čtvrtletí 1987 ocenil MěV KSČ výsledky KmP v ideově výchovné činnosti za rok 1986 Čestným uznáním v soutěži o Rudou standardu.“¹³⁹ V knihovně pro dospělé byla také připravena přednáška ke 100. výročí narození jednoho z ředitelů knihovny, Bohumila Polana (podrobněji v podkapitole 3.4).¹⁴⁰ Za zmínku stojí i besedy na Slovanech na téma 63. výročí úmrtí V.I. Lenina, 39. výročí Února 1948 nebo výstavka knih na námět Vědecko-fantastická literatura.¹⁴¹

V roce 1988 si 19 995 čtenářů půjčilo pouze 787 414 knih. Vydavatelská činnost neodpovídala požadavkům čtenářů. Událostí, na základě kterých probíhala propagace literatury a kulturně-výchovná činnost např. ve formě besed a přednášek, bylo v tomto roce několik - 40. výročí Vítězného února, 70. výročí založení ČSR a 20. výročí událostí z roku 1968. Prostřednictvím publikační činnosti knihovna vydala *Sborník ke 40. výročí Vítězného února Ve jménu člověka, Významné dny a svátky*

¹³⁷ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 3. čtvrtletí 1986*, č. přír. 2411.

¹³⁸ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1987*, č. přír. 2411.

¹³⁹ Tamt.

¹⁴⁰ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí 1987*, č. přír. 2411.

¹⁴¹ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 1. čtvrtletí 1987*, č. přír. 2411.

a *Kapitoly o literární Plzni (I.)*.¹⁴² Další událostí bylo 50. výročí sepsání Mnichovské dohody, ke které byly připraveny výstavky. Pracovníci knihovny jezdili na exkurze do jiných knihoven, ale do Knihovny města Plzně jezdili také odborníci, např. z Brna, Budapeště a Gery.¹⁴³

Jako posledním se zabývám rokem 1989. Knihovna dosáhla 766 210 výpůjček a měla 21 205 čtenářů.¹⁴⁴ „Z celé řady faktorů negativně ovlivňujících plnění plánu výpůjček jmenujme např. zastaralost fondu naučné literatury - zejména společenskovední literatury, která neodpovídá dosaženému stupni společenského poznání, potřebám a požadavkům čtenářů. (...) V závěru roku 1989 byla ukončena činnost samostatného úseku politické literatury.“¹⁴⁵ Kulturně-výchovná činnost byla inspirována historickými událostmi, jako 50. výročí okupace ČSR, začátek 2. světové války a nebo 200. výročí Velké francouzské revoluce. Tento rok byla uskutečněna výchovně-vzdělávací akce, která byla určena především dětem romského původu a také dětem ze zvláštních škol.¹⁴⁶ Za zmínku stojí i pohled na čísla výpůjček naučné literatury, který stoupal. V první polovině roku 1986 si čtenáři vypůjčili přes 81 000 svazků, v roce 1989 se počet blížil až k 95 000.¹⁴⁷

3.7 Stěhování knihovny

3.7.1 1876 - 1931

Knihovna jako Obecná knihovna města Plzně, sídlila od roku 1876 v budově reálného gymnázia (nyní Pedagogická fakulta ZČU ve Veleslavínově ulici), než si pronajala místnosti na Jungmannově třídě č. p. 41 (nyní Americká č. 8).¹⁴⁸ Ve zřizovací listině vydané 26. srpna 1876 stojí, že „Obec věnuje knihovnu reáln. gymnasia, pokud to účelům

¹⁴² AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1988*, č. přír. 2411.

¹⁴³ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 3. čtvrtletí 1988*, č. přír. 2411.

¹⁴⁴ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1989*, č. přír. 2411.

¹⁴⁵ Tamt.

¹⁴⁶ Tamt.

¹⁴⁷ AmP, KmP, *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí 1989*, č. přír. 2411.

¹⁴⁸ Knihovna města Plzně, p. o. [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z <<http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php>>.

vyučovacím ústavu samotnému nevadí, taktéž všeobecnému používání¹⁴⁹. Knihy byly řazeny ve dvou skříních. „Knihy a nábytek ku knihovně této patřící jsou částí jmění obecního.“¹⁵⁰ Prostředí knihovny bylo zcela nevyhovující a žádné apely na zlepšení stavu knihovny nebyly vyslyšeny. Roku 1914 se student zmíněného gymnázia zmiňuje ve své vzpomínce o knihovně takto: „Místnost dosti veliká, z níž asi čtvrtina plochy u dveří byla vyhrazena jako čekárna pro návštěvníky, kteří si chodili vypůjčovat knihy. Vpravo byly k sobě sražené obyčejné stoly a na nich krabice s půjčovními lístky. Vpředu stál příčně pult s dvířky, jimiž se vstupovalo do pracovního prostoru. Kolem stěn až ke stropu stály police s knihami, vlevo u oken stoly s krabicemi na lístky půjčených knih a pak půjčovní lístky čtenářů. Spojení s hořejškem obstarával "výťah", tj. truhlík běhající na provaze mezi dvěma latěmi.“¹⁵¹

3.7.2 1931 - 1954

Roku 1931 se knihovna po 55ti letech přestěhovala z nevyhovujících prostor, z budovy reálného gymnázia do Husova domu v dnešní Feder Mayerově ulici č. 14, nyní ul. B. Smetany. „Dne 3. října 1931 byla knihovna slavnostně otevřena pro veřejnost. V 1. patře byla umístěna čítárna a dětské oddělení, ve 2. patře sklady, půjčovna a pracovny.“¹⁵²

3.7.3 1954 - 1960

Nové prostory musela knihovna roku 1954 opustit a přestěhovat se opět do nevyhovujících podmínek. Ve Feder Mayerově ulici č. 14 se musely uvolnit prostory pro Státní studijní knihovnu. Nyní už Krajská lidová knihovna se tedy přesunula původně provizorně pouze na letní měsíce do budovy Krajského muzea v Kopeckého sadech (dnes

¹⁴⁹ AmP, KmP, *Zřizovací listina*, č. kart. 3985.

¹⁵⁰ Obecní knihovna Plzeňská, *Plzeňské listy*, 1876, č. 71, s. 2 (3.9. 1876).

¹⁵¹ Knihovna města Plzně, p. o. [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z <<http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php#3>>.

¹⁵² Knihovna města Plzně, p. o. [online]. [cit. 2012-02-14]. Dostupné z <<http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php>>.

Západočeské muzeum). „Krajské lidové knihovně bylo slíbeno, že přesídlení je pouze přechodné a že nejpozději do začátku října bude definitivně umístěna v budově Investiční banky.“¹⁵³ Z důvodu špatných podmínek (kromě stísněných prostorů byly na závadu hlavně nevytopené místnosti) byl v zimě omezen provoz půjčovny pouze na tři dny v týdnu - pondělí, středa, pátek.¹⁵⁴

3.7.4 1960 - současnost

29.dubna 1955 se konala schůze rady Městského národního výboru v Plzni. Na radě se usneslo, že knihovně bude přidělena budova v ulici B. Smetany č. 13. „Původně zde sídlila Anglobanka a později Západočeské uhelné doly. A právě zde byla dne 8. dubna 1960 v nově adaptovaných místnostech slavnostně otevřena ústřední půjčovna Krajské lidové knihovny v Plzni.“¹⁵⁵ V této budově sídlí knihovna dodnes. Opětovné stěhování se na knihovně samozřejmě podepsalo a to snížením výpůjček. „Celkový počet výpůjček 251 610 svazků za I/II 1960 je o 30 801 výpůjček nižší oproti stejnému období minulého roku. Pokles výpůjček nastal tím, že ústřední půjčovna byla po dobu adaptace uzavřena (v letošním roce 3 ½ měsíce).“¹⁵⁶ V době nefungování knihovny pro veřejnost pracovníci alespoň vytvořili lístkové a sešitové seznamy knihovního fondu.

O vnitřní vzhled knihovny „se zasloužili zaměstnanci Stavopravu Plzeň, truhláři z Rožmitálu pod Třemšínem a též zaměstnanci knihovny, kteří jí věnovali přes 400 brigádnických hodin.“¹⁵⁷ I přesto, že působila v novém zrekonstruovaném prostředí, architektonická struktura budovy nesplňovala požadavky, mimo jiné chyběl bezbariérový přístup a

¹⁵³ AmP, KmP, *Umístění KLK v Plzni. Krajský výbor KSČ k rukám s.Chleboráda. 24.listopad 1954*, č. kart. 4106.

¹⁵⁴ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti KLK v Plzni za měsíc listopad 1954*, č. kart. 4106.

¹⁵⁵ FLEISSIG, Karel, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 28-29.

¹⁵⁶ AmP, KmP, *Zpráva o službách obyvatelstvu Krajské lidové knihovně v Plzni za I. pololetí 1960*, č. kart. 4108.

¹⁵⁷ Dříve akcionářská banka-dnes lidová knihovna, *Pravda*, 1960, s. 3 (9.4. 1960).

neodpovídala standardům současných knihoven. Rozložení místností a studoven v knihovně bylo a je velmi chaotické, nepřehledné a špatně se v něm čtenář orientuje.

4 SPRÁVCI A ŘEDITELÉ KNIHOVNY

V následující kapitole uvádím nejdůležitější data o životě a knihovnickém působení ředitelů Knihovny města Plzně, jejich největší přínos pro tuto instituci, působení v knihovně a významné momenty v jejich životech. O některých se zmíním více, o některých méně, záleží na množství sesbíraných materiálů. Budu čerpat hlavně v knihy *Kapitoly o literární Plzni. III.: Ředitelé knihovny města Plzně - spisovatelé* od Josefa Špota, online katalogu regionálních osobností Knihovny města Plzně a Plzeňských listů.

4.1 Tomáš Cimrhanzl

Narodil se 6.3. 1840 v Žíčovci a zemřel 1.7. 1899 v Plzni.¹⁵⁸ Vystudoval vyšší gymnázium v Českých Budějovicích (poslední rok studia a maturitu absolvoval v Písku), poté v Praze filosofii a také zeměpis a český jazyk pro vyšší střední školy. Vyučoval na vyšší reálce v Praze, německé reálce v Olomouci a od roku 1867 na vyšší městské reálce v Plzni.¹⁵⁹ Byl prvním knihovníkem a správcem Městské knihovny v Plzni byl od jejího založení roku 1876 do své smrti.

Byl také členem literárního spolku a Sokola a napsal i několik knih, např. *Zeměpis pro střední školy* (1869); *Mythologie, čili, Bájesloví Řekův a Římanův* (1879).¹⁶⁰

4.2 Pavel Nebeský

Narodil se 6.2. 1861 v Praze a zemřel 18.2. 1913 v Plzni.¹⁶¹ Studoval na malostranském gymnáziu v Praze a pak na Filosofické

¹⁵⁸ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000096926>>.

¹⁵⁹ Obecná knihovna, *Plzeňské listy*, 1899, č. 148, s. 1-2 (2.7. 1899).

¹⁶⁰ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000096926>>.

¹⁶¹ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000098836>>.

fakultě, ale kvůli „účasti na tzv. chuchelské řeži“¹⁶² byl vyloučen ze studia. Začal pracovat v redakci Šimáckových českých listů a později Plzeňských listů. Měl zálibu v divadle - jeho spolužák J.B. Foerster z gymnázia o něm ve Feuilletonu v Plzeňských listech (č. 254, 15.9. 1929) napsal, že to byl „hoch nadprůměrné inteligence a jevil již v mládí neobyčejné nadání herecké“¹⁶³. Od roku 1884 byl hercem a režisérem plzeňského divadla.

Správcem Knihovny města Plzně byl v období let 1899-1913. V novinách vyšel článek ve znění: „Místo knihovníka při obecní knihovně svěřeno bylo prozatímně po zesnulém dřívějším správci knihovny p. prof. Cimrhanzlovi panu PhC. Pavlovi Nebeskému.“¹⁶⁴ Za jeho působnosti prošla knihovna zásadní změnou - knihy byly půjčovány zdarma.

4.3 František Malý

Narodil se 19.9. 1865 v Mnichově Hradišti a zemřel 2.6. 1927 v Plzni. Byl středoškolským profesorem, redaktorem a stal se funkcionářem Osvětového svazu.¹⁶⁵ Ředitelem byl v letech 1913-1927 a za zmínku jistě stojí, že za jeho dobu, kdy byl ředitelem, byla roku 1916 připojena ke knihovně lidová čítárna, roku 1919 získala knihovna první pobočky a to z předměstských občanských knihoven¹⁶⁶ a roku 1921 byla přidružena Husova dětská knihovna.

4.4 Bohumil Čuřín-Polan

Narodil se 18.11. 1887 a zemřel 25.7. 1971 v Plzni.¹⁶⁷ Vystudoval plzeňskou reálnou školu a poté začal pracovat „jako úředník právního

¹⁶² ŠPOT, Josef, *Kapitoly o literární Plzni. III.: Ředitelé knihovny města Plzně - spisovatelé*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1991, s. 8.

¹⁶³ Tamt., s. 8.

¹⁶⁴ Jmenování knihovníka, *Plzeňské listy*, 1899, č. 221, s. 3 (28.9. 1899).

¹⁶⁵ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dII?hal~1000117739>>.

¹⁶⁶ Na základě zákona o veřejných knihovnách obecních z 22. července 1919.

¹⁶⁷ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dII?hal~1000099157>>.

oddělení Městského úřadu v Plzni“¹⁶⁸. Roku 1920 absolvoval státní knihovnickou školu v Praze, což započalo jeho knihovnickou kariéru.

Do Knihovny města Plzně se dostal roku 1921, v době, kdy byl jejím ředitelem F. Malý, stal se jeho spolupracovníkem a později knihovníkem. Funkci ředitele zastával od roku 1927 a byl jím do roku 1947. Chtěla bych zmínit několik důležitých informací z doby, kdy byl ředitelem. Rok 1931 byl pro knihovnu důležitý v tom, že se přestěhovala do lepších prostor (z budovy gymnázia do Foredmayerovy ulice, dnes B. Smetany). Na vývoj knihovny měla samozřejmě vliv i 2. světová válka. V tomto období byl ředitel nucen kvůli tlaku německých činitelů z knihovního fondu odebrat spoustu knih a seznam zakázaných knih se neustále zvětšoval. Byla to hlavně „komunistická agitační literatura, literatura o občanské válce ve Španělsku, o italském fašismu a další spisy podobného druhu a zaměření“¹⁶⁹. Jedním z důležitých mezníků je rok 1941, kdy byla zrušena knihovní rada. „Čuřín-Polan na zvolení nové rady netrval, protože se obával, že v ní budou zasedat lidé s fašistickým smýšlením a snahou českou knihovnu co nejvíce poškodit.“¹⁷⁰ Režim knihovně škodil neustále, musela opustit jedno patro a přestěhovat se o patro výš, aby uvolnila prostory nově vzniklé německé půjčovně.

Zajímal se hlavně o čtenáře a vliv knihy na něj, v tom byla podle Polana důležitá role knihovníka jako zprostředkovatele. „Chápal knihovnictví v široké souvislosti s jinými kulturními oblastmi jako důležitou součást národního života.“¹⁷¹ Za zmínku rozhodně stojí jeho role ve Spolku československých knihovníků a jeho přátel. Byl také básníkem a divadelním a literárním kritikem. Publikoval například v časopisech, jako jsou *Kmen*, *Pokroková revue*, *Literární noviny*, *Pramen*, *Divadlo pravda* a

¹⁶⁸ SVATKOVÁ, Dagmar, *Bohumil Polan : Sborník*. In. NOVOTNÝ, Vladimír, ed. Bohumil Polan: sborník. Plzeň: Knihovna města Plzně, 2007, s. 49.

¹⁶⁹ KAREL FLEISSIG, *100 let Knihovny města Plzně*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1976, s. 23.

¹⁷⁰ SVATKOVÁ, Dagmar, *Bohumil Polan : Sborník*. In. NOVOTNÝ, Vladimír, ed. Bohumil Polan: sborník. Plzeň: Knihovna města Plzně, 2007, s. 62.

¹⁷¹ Tamt., s. 49.

dalších.¹⁷² V roce 1967 byl prohlášen za čestného občana města Plzně a od roku 2007 je ve Smetanových sadech umístěna pamětní deska s jeho jménem.

4.5 Miloslav Nohejl

Narodil se 26.5. 1896 a zemřel 25.10. 1974 v Plzni. Studoval na plzeňské reálné škole, poté v Praze obor techniky, ale toto studium bylo přerušeno 1. světovou válkou. Tři roky po válce vystudoval Státní knihovnickou školu v Praze. Publikoval v plzeňském *Českém deníku*, *Cestě*, *Pramenu*, *Hostu*, *Lidových novinách*, *Národním osvobození*, *Českém slově*, *Právu lidu* a *Salonu*.¹⁷³

Nejprve byl knihovníkem a v letech 1948-1951 po Polanově odchodu ředitelem Městské lidové knihovny. Roku 1951 se stal jednou z obětí politických represí, byl téměř rok vězněn ve vyšetřovací vazbě. Poté už na místo ředitele nenastoupil.¹⁷⁴ Na počátku své knihovnické kariéry pracoval jako druhý Polanův pomocný knihovník. Spolu se snažili dát knihovnu dohromady a zmodernizovat ji tak, aby se mohla srovnávat s evropskými moderními knihovnami, protože byla po válce ve velmi špatném stavu. Nohejl charakterizoval knihovnu takto: „Nejpotřebnější oddělení zela prázdnotou, v regálech padaly na sebe svazky s rozbitými hřbety, díla vícedílná byla neúplná.“¹⁷⁵ „Knihovna byla v našich rukou jako živý organismus, do něhož jsme stále přidávali nové články a nová ústrojí a zdokonalovali jej.“¹⁷⁶

¹⁷² Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000099157>.

¹⁷³ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000098898>.

¹⁷⁴ ŠPOT, Josef, *Kapitoly o literární Plzni. III.: Ředitelé knihovny města Plzně - spisovatelé*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1991, s. 21.

¹⁷⁵ Tamt., s. 22.

¹⁷⁶ Tamt., s. 23.

4.6 Josef Hrubý

Narodil se 10.5. 1932 v Černěticích u Volyně. Absolvoval obchodní školu ve Vimperku. Poté, co již nebyl ředitelem knihovny, studoval na Filmové a televizní fakultě Akademie múzických umění v Praze.¹⁷⁷

Ředitelem knihovny byl od roku 1959. Knihovna se roku 1960 stěhovala, tentokrát naposled, z Krajského muzea do budovy v ulici B. Smetany č. 13. Od tohoto období to „byla doba častých literárních akcí pro veřejnost“. Jeho kariéra ředitele skončila roku 1970, „kdy byl normalizátory odvolán z funkce. Následně byl „umístěn“ v Krajském středisku národní památkové péče.“¹⁷⁸

Josef Hrubý je básníkem a výtvarníkem, ale v době normalizace zmizelo mnoho jeho publikací z knihovního fondu. Několik jeho básnických sbírek bylo přeloženo do cizích jazyků. Napsal například sbírky *Hudba nechce spát*; *Letokruhy*; *Ve jménu lásky*, *lodí a ryb* atd. Je členem Střediska západočeských spisovatelů, Svazu českých spisovatelů v Praze a také členem PEN klubu. Během svého života dostal za svoji práci již několik cen, například Cenu města Plzně a Pečeť města Plzně (1922), cenu Brückenbauer (2008) a cenu Magnesia Litera za sbírku veršů a koláží *Otlé ach* (2011).¹⁷⁹

4.7 Karel Fleissig

Narodil se 4.1. 1912 v Sulkově a zemřel 7.2. 1976 v Plzni. Studoval na plzeňském gymnáziu a na právnické fakultě Univerzity Karlovy.¹⁸⁰ Vystřídal spoustu zaměstnání. Pracoval u oblastní kriminální úřadovny a na okresním a krajském národním výboru, pak jako redaktor

¹⁷⁷ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000097659>>.

¹⁷⁸ ŠPOT, Josef, *Kapitoly o literární Plzni. III.: Ředitelé knihovny města Plzně - spisovatelé*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1991, s. 27.

¹⁷⁹ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000097659>>.

¹⁸⁰ ŠPOT, Josef, *Kapitoly o literární Plzni. III.: Ředitelé knihovny města Plzně - spisovatelé*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1991, s. 35.

Československého rozhlasu (nyní Český rozhlas Plzeň), také v Krajském podniku pro film, koncerty a estrády, a než se stal ředitelem knihovny, byl odborným archivářem Státního oblastního archivu.¹⁸¹

Práce knihovníka mu byla přidělena v době začínající tzv. normalizace roku 1970 a byl jím po tři roky. Nastoupil s nelehkým úkolem. Obával se, že se po něm chce, aby očistil knihovnu od protipoliticky smýšlejících lidí, ale sám „říkával také, že nikoho pro politické postoje nevyhodí - a to kupodivu a navzdory době dodržel“¹⁸². Došlo jen k několika vnitřním personálním přesunům. Nebyl zrovna příkladným ředitelem, sám sebe nepovažoval za knihovníka¹⁸³, se svými spolupracovníky, kteří odvedli většinu práce v knihovně, velice dobře vycházel. Ve svých vzpomínkách uvádí - „Měl jsem zlatý lidi, oni udělali všechny papíry - tabulky, hlášení formuláře. Já jsem to všechno jenom podepisoval. A vydal jsem jenom jedinej ředitelskej příkaz. Vlastně jsem zakázal pít mlíko na pracovišti...“¹⁸⁴

Měl rád čínskou a indickou kulturu, ovládal mj. ruštinu, němčinu. Psal romány, např. *Za hvězdou mořeplavce Behaima*, *Cestopis Lásky* a další.

4.8 Další ředitelé

O některých ředitelích jsem našla méně informací než o výše zmíněných, z toho důvodu jsem jim nevěnovala samostatnou podkapitulu. Jedná se o Karla Soukupa, Josefa Vaňka, Miroslava Stiebitze, Ludka Hůly a Jaroslava Schmida. Alespoň objasním, ve kterých letech byli ve funkci ředitele knihovny. Karel Soukup jím byl po Miloslavu Nohejlovi v letech 1952-1954, Josef Vaněk byl ředitelem po něm a to do roku 1958.

¹⁸¹ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dll?hal~1000097250>>.

¹⁸² ŠPOT, Josef, *Kapitoly o literární Plzni. III.: Ředitelé knihovny města Plzně - spisovatelé*, Knihovna města Plzně, Plzeň 1991, s. 35.

¹⁸³ Tamt., s. 35.

¹⁸⁴ Tamt., s. 39.

V tomto roce pak vedl knihovnu i Jan Maur (byl i knihovníkem v Karlových Varech a od roku 1960 ve Studijní a vědecká knihovně Plzeňského kraje¹⁸⁵). Miroslav Stiebitz byl ředitelem knihovny od roku 1974 do roku 1979, v následujícím roce (1980) nastoupil Luděk Hůla, který jím byl tři roky a v letech 1984-1990 knihovnu vedl Jaroslav Schmid.

¹⁸⁵ Katalog Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-20]. Dostupné z <<http://lanius.kmp.plzen-city.cz/l.dII?hal~1000098682>>.

5 DĚJINY POJÍZDNÉ KNIHOVNY

Pojízdná knihovna je zvláštní a specifickou službou Knihovny města Plzně. Protože na toto téma neexistuje žádná literatura, budu se jí zabývat v celé kapitole.

Pojízdná knihovna, neboli bibliobus, je pomocným prostředkem knihoven, díky kterému může knihovna zásobovat čtenáře knihami v oblastech, kde taková instituce není. První zmínku o bibliobusu jsem objevila v deníku *Národní listy* z 30. dubna 1939. Podle něj pojízdná knihovna funguje už v Německu, Francii a Americe, kde zásobuje literaturou farmářské oblasti.¹⁸⁶ V článku se píše o bibliobusu v Praze, který měl začít jezdit od 1. srpna. Ředitel ústřední knihovny pražské v něm oznamuje, že „Pojízdná knihovna bude mítí právě za úkol rozšířit knihu mezi lid, získati jeho zájem a hybněji obstarati knižní potřebu tam, kde by stálá knihovna se často ani nevyplácela.“¹⁸⁷

5.1 Počátky bibliobusu v Plzni

V západní oblasti Československa začal bibliobus jezdit až v roce 1953. „Naše strana a vláda se stará s největší pečlivostí o odstranění rozdílů mezi pohraničními a vnitrozemními okresy. V posledních dnech minulého roku přidělilo ministerstvo informací a osvěty Plzeňskému kraji pojízdnou knihovnu, moderně vybavený autobus s 2000 svazky nové, pokrokové literatury, s rozhlasovým zařízením, filmovou promítačkou a s dalšími přístroji a moderním technickým zařízením, které umožňuje posádce pojízdné knihovny pracovat úspěšně i v nejdlehlších částech našeho pohraničí.“¹⁸⁸ V témže novinovém článku stojí, že pojízdná knihovna byla na první půlrok na slavnostní besedě bibliobusu dne 6. ledna přidělena na Tachovsko. Na své první jízdě navštívila během osmi

¹⁸⁶ Co je to bibliobus?, *Národní listy*, 1939, 30. 4. 1939, s. 3 (30. 4. 1939).

¹⁸⁷ Tamt.

¹⁸⁸ Pojízdná knihovna na Tachovsku, *Pravda*, 1953, s. 4 (23.1. 1953).

dní na Tachovsku 28 obcí, půjčila 996 knih a získala přes 500 čtenářů.¹⁸⁹ „Pojízdná knihovna pořádala pro občany navštívených obcí večerní besedy, v jejichž programu byly politické aktuality, čtení ukázek knih a promítání zvukových filmů. (...) Nejlepším pomocníkem autobusu je rozhlasové zařízení. Hudba z gramofonových desek a hlášení přivedou ke knihovně celou obec.“¹⁹⁰

Podle zprávy o činnosti pojízdné knihovny bibliobus navštívil každou obec dvakrát do měsíce. Na trase byl vždy od úterý do soboty a pondělní den byl vyhrazen na údržbu vozidla a úpravu a doplnění knižního fondu. Ve zprávě o činnosti pojízdné knihovny za II. čtvrtletí roku 1953 (od ledna do června) se dočítám, že bylo půjčeno celkem 8112 knih, z toho nejvíce krásné a dětské literatury, a že měla přes 2000 čtenářů. V červnu bibliobus knihy nepůjčoval, ale pouze je vybíral, protože v červenci a srpnu nejezdil, svou činnost obnovil až v září, spolu s dalším bibliobusem. Do své trasy kromě tachovských obcí přidaly bibliobusy i obce z okolí Horšovského Týna. V některých obcích pojízdná knihovna uskutečnila filmové besedy, na kterých promítala i celovečerní, dětské nebo krátké naučné filmy. Vždy k nim pracovníci připravili stručný popis. Bibliobus nefungoval pouze jako posel kultury, ale pracovníci vesničanům mnohdy i pomáhali zařídit jejich záležitosti ve městě nebo ochotně nakoupili to, co potřebovali.¹⁹¹

Další informace o roce 1953 jsem našla v materiálech Archivu města Plzně ve zprávách o činnosti pojízdné knihovny číslo I za měsíce říjen, listopad a prosinec. V říjnu bibliobus jezdil tři týdny v okresech Tachov (do 27 obcí) a Horšovský Týn (do 28 obcí), kde půjčil téměř 2000 knih a měl 1723 čtenářů. Mimo promítání filmů a besed byly provedeny i čtyři dětské besídky. Ve všech obcích, kam bibliobus zajel, provedli

¹⁸⁹ Pojízdná knihovna na Tachovsku, *Pravda*, 1953, s. 4 (23.1. 1953).

¹⁹⁰ Tamt.

¹⁹¹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny při KLK v Plzni za II. čtvrtletí 1953*, č. kart. 4108.

pracovníci prohlídku tamních lidových knihoven. Ty byly většinou ve špatném stavu a musely z nich být zabaveny závadné knihy.¹⁹²

„V měsíci listopad 1953 byla pojízdná knihovna venku čtyři týdny. (...) Dne 23./11. byla posádka vozu odvolána z trati a musela se vrátit do Plzně, aby vůz mohl v pátek odvézt brigádníky z NKV.“¹⁹³ Za celý měsíc půjčili přes 3000 knih. Zajímavé je, že místo promítnutí filmu byla uspořádána beseda při draní peří, protože nebyl dostatek elektrického proudu. Ve zprávě je zmínka i o tom, že by měl být knižní fond pojízdné knihovny doplněn knihami, které byly opatřeny z Prahy.¹⁹⁴

V prosinci byl bibliobus podle zprávy o činnosti na cestách celý měsíc, poslední týden vyjel i o den dříve (ne jako obvykle v úterý, ale už v pondělí), aby mohl čtenářům předat knihy na Vánoce, protože svou trasu ukončil 23. prosince. Opět bylo v obcích Tachovska a Horšovského Týna půjčeno přes 3000 svazků. V prvním týdnu cestoval s řidiči i redaktor deníku *Pravda* pan Svoboda, který besedoval s občany o zemědělství.¹⁹⁵ Ve zprávě také stojí, že při besedách bylo v posledním týdnu trasy „vzpomenuto na narozeniny s. gen. Stalina a vyzvednuty jeho zásluhy nejen pro Sovětský svaz, ale pro celý svaz, hlavně pro Československo /pomoc Rudé armády Praze, odsun Němců od nás a pomoc při katastrofálním suchu atd.“¹⁹⁶ Velká poptávka byla po knihách pro děti ve věku 5-9 let a po dílech českých klasiků, bohužel měl ale těchto knih bibliobus nedostatek.

O pojízdné knihovně číslo II jsem v Archivu města Plzně našla velice málo informací. Ve zprávě o činnosti bibliobusu za III. čtvrtletí je uvedeno - „Pojízdná knihovna II. zahájila činnost až 23. září, a to na okrese klatovském. (...) 29. a 30. září zahájí činnost (...) na okrese

¹⁹² AmP, KmP, Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I. za říjen roku 1953, č. kart. 4108.

¹⁹³ AmP, KmP, Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I. za listopad roku 1953, č. kart. 4107.

¹⁹⁴ Tamt.

¹⁹⁵ AmP, KmP, Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I. za prosinec 1953, č. kart. 4107.

¹⁹⁶ Tamt.

sušickém. (...) PK II. bude v nastávajícím období navštěvovat celkem 57 obcí.“¹⁹⁷

Poslední zmínku o bibliobusu v roce 1953 jsem našla v deníku *Pravda*. Stojí v něm: „Jednou za čtrnáct dní na návsi mnohých pohraničních vesnic (...) zavítal bibliobus KNV (...) s několika tisíci stále vyměňovaných a doplňovaných svazků, (...) se dvěma speciálními autobusy putuje po odlehlejších obcích Sušicka, Klatovska, Horšovskotýnska a Tachovska.“¹⁹⁸ Poprvé jsem v tomto článku objevila jména řidičů pojízdné knihovny (Laňka a Touchin). V článku je také zmíněno, že dětskou literaturou je bibliobus zásobován velice málo, pouze 10%. Je zde rovněž informace o tom, že největší zájem o knihu je na okrese Tachov, kde má bibliobus 1372 čtenářů.¹⁹⁹

5.2 Pojízdná knihovna v 50. letech

Po prvním roce, kdy se bibliobus osvědčil jako úspěšný, využívala jeho pomoc knihovna celá 50. léta. Pohraniční obce si činnosti pojízdné knihovny velice vážily, obzvláště v zimních měsících, kdy byl bibliobus jediným kulturním příspěvkem v jejich bydlištích. „Po celý rok, ať mrzne či svítí slunce, ať prší či křupá pod gumovými obručemi sních, projíždějí oba tyto vozy i nezapadlejšími dědinami našich pohraničních okresů, aby tam zapůsobily knihou, slovem či filmem.“²⁰⁰

Krajská lidová knihovna se v roce 1954 zapojila do akce s názvem *Pomoc pohraničí*. „V době od 1. ledna 1954 do 30. června 1954 zajížděly bibliobusy KLK v Plzni na okresy Horš. Týn, Tachov, Sušice, Klatovy. V těchto 6 měsících navštívily bibliobusy celkem 110 obcí. (...) Služeb knihoven využilo celkem 5046 čtenářů.“²⁰¹ Pojízdná knihovna také pomáhala při předvolební kampani do národního výboru. Z důvodu

¹⁹⁷ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny II. za III. čtvrtletí 1953*, č. kart. 4107.

¹⁹⁸ S bibliobusem po Tachovsku, *Pravda*, 1953, 1953, s. 6 (18.12. 1953).

¹⁹⁹ Tamt.

²⁰⁰ Žně okénkem bibliobusu, *Pravda*, 1954, s. 3 (31.8. 1954).

²⁰¹ AmP, KmP, *Zapojení Krajské lidové knihovny v Plzni do akce „Pomoc pohraničí“*, č. kart. 4106.

začínajících prací na polích přestal bibliobus v červenci provádět zájezdy do obcí a začal jezdit do ozdravoven mládeže.²⁰² V srpnu v období žní začaly bibliobusy opět jezdit do obcí vybraných krajů. Pracovníci bibliobusů se zaměřili hlavně na besedy s družstevníky a na polích byly „pomocí bleskovek, plakátů a rozhlasových relací zdůrazňovány dobré pracovní výkony, přenášeny zkušenosti a poukazováno na špatné příklady“²⁰³. Od října do zájezdových tras bibliobusu byly přidány další dva nové okresy, jednalo se o Domažlice a Stříbro.²⁰⁴ Mezi obyvateli pohraničí byli i přistěhovalci (např. Maďaři, Slováci, Němci), kteří žádali literaturu v jejich jazyce, stále byl také nedostatek dětské literatury. Práci knihovníků mnohdy ztěžovala častá poruchovost vozů.²⁰⁵

I v roce 1955 zajížděla pojízdná knihovna do obcí okresů Tachov, Horšovský Týn, Klatovy, Domažlice, Sušice a Stříbro.²⁰⁶ Ke konci roku ale nastala změna. V plánu zájezdů pojízdných knihoven na zimní období 1955/1956 stojí - „Do plánu zájezdů pojízdných knihoven v důsledku směrnic pro pojízdné knihovny, daných ministerstvem kultury, zařazen letos menší počet obcí nežli v minulém roce hlavně z toho důvodu, že knihovníci pojízdných knihoven budou při svých zájezdech pomáhati v knihovnách obcí, které navštěvují tak, aby je uvedli do administrativního pořádku a pomohli jim i po stránce metodicko-instrukční. Z toho důvodu jsou jednomu vozu přiděleny nejvýše 4 obce denně, aby se mohli věnovati práci v knihovnách alespoň 2-3 hodiny denně.“²⁰⁷ Bibliobus se mnohdy musel vypořádat s nepřízní počasí. Stávalo se, že bibliobusy zapadly ve sněhových závějích nebo v rozbahněných silnicích, odkud jim museli pomáhat tamní obyvatelé. Knihovníci se často snaží čtenářům odvděčit i jiným způsobem než předáním kultury, jsou ochotní jim např. odvážet zařízení do opravy, vyskytl se i případ, kdy odvezli nemocnou

²⁰² AmP, KmP, *Zapojení Krajské lidové knihovny v Plzni do akce „Pomoc pohraničí“*, č. kart. 4106.

²⁰³ Tamt.

²⁰⁴ Tamt.

²⁰⁵ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti KLK v Plzni za měsíc listopad 1954*, č. kart. 4106.

²⁰⁶ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za I. čtvrtletí 1955*, č. kart. 4106.

²⁰⁷ AmP, KmP, *Plán bibliobusů KLK na období 1955/56*, č. kart. 4106.

paní k lékaři.²⁰⁸ I přes veškerou vděčnost, kterou k pracovníkům bibliobusu čtenáři cítili, opětovně knihovníci slýchávali, že by byli čtenáři rádi za obsáhlejší knižní fond. Ve zprávě o činnosti bibliobusu č. I za první čtvrtletí je na tento nedostatek upozorňováno, přesně v ní stojí: „Nutně bychom potřebovali větší počet knih českých spisovatelů, hlavně klasiků, knih pro mládež, knih dobrodružných pro dospělé, zábavnou literaturu maďarskou pro čtenáře maďarské národnosti a jednak pro Slováky, hlavně starší, kteří mají maďarské školy, mluví sice plynně slovensky, ale lépe se jim čte v maďarském jazyku. Rovněž počet německých knih v originále, hlavně historických a dobrodružných je zapotřebí zvýšit.“²⁰⁹

V roce 1956 jezdily stále dva bibliobusy - číslo I do obcí okresu Domažlice, Klatovy a Sušice a číslo II do obcí okresu Stříbro, Horšovský Týn a Tachov. Jak už jsem zmínila výše, byl snížen počet navštěvovaných obcí kvůli pomoci pracovníků bibliobusu knihovnám na vesnicích. Pojízdnu knihovnu č. I obhospodařují pracovníci Myslík a Novák, č. II Touchin a Šembera. Bibliobus č. II získal v tomto roce písemné uznání od ministerstva kultury za dobrou práci. Posádce tohoto bibliobusu se také podařilo zvýšit počet filmových besed a to tak, že každý z pracovníků promítal v jeden den v jiné obci. V Archivu města Plzně jsem našla zprávy o pojízdne knihovně číslo II za IV. čtvrtletí. V okrese Stříbro bylo nejméně čtenářů (424) a tím pádem i také výpůjček (1438)²¹⁰, na Tachovsku si 783 čtenářů půjčilo 3007 svazků²¹¹ a v okrese Horšovský Týn 704 čtenářů celkem 2033 knih. Ve všech třech okresech byly provedeny kontroly knihoven a před každým promítaným filmem knihovníci pořádali besedu o mezinárodní situaci, o událostech v Egyptě,

²⁰⁸ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti pojízdne knihovny I., za I. pololetí 1955*, č. kart. 4108.

²⁰⁹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti pojízdne knihovny I., za I. čtvrtletí 1955*, č. kart. 4108.

²¹⁰ AmP, KmP, *Čtvrtletní zpráva PK II na okrese Stříbro za IV. čtvrtletí 1956*, č. kart. 4108.

²¹¹ AmP, KmP, *Čtvrtletní zpráva pojízdne knihovny II při zájezdu na okres Tachov ve IV. čtvrtletí 1956*, č. kart. 4108.

Maďarsku, o Suez, snižování cen, různých výročích v daném měsíci apod.²¹²

V roce 1957 zajíždí pojízdná knihovna do stejných okresů jako v předchozím roce. Jak už jsem zmínila výše, řidiči se často potýkali se závadami na vozidlech. Bibliobus číslo I byl v prvním pololetí bez poruchy, číslo II bohužel naopak. Kvůli častým poruchám mnohdy odjížděl se zpožděním nebo se musel vracet. Ale i přesto měly bibliobusy za první čtvrtletí přes 33000 výpůjček a celkem 6020 čtenářů.²¹³ Podle zprávy za druhé čtvrtletí už v červnu pojízdná knihovna knihy nepůjčovala, ale pouze je vybírala. Přes léto byla provedena revize knižního fondu.²¹⁴ Při zájezdech do obcí byla před každým filmem pořádána beseda. Podle zprávy o činnosti bibliobusu nejvíce knihovníci občany informovali a hovořilo se o „význačných událostech a výročích, o mezinárodní situaci, o Suez, o Egyptě, o jednání na odzbrojovací konferenci, o zákazu atomických zbraní, literární besedy o Janu Amosu Komenském, o Karlu Marxovi, o St. Vrázovi, o Mozartovi, o Johannesu Brahmsovi, o Van Beethovenovi atd. Kromě toho jsme před celovečerním promítáním filmů promítli grotesku nebo pohádku pro mládež, zvukový žurnál, zemědělské aktuality nebo krátké zemědělské filmy.“²¹⁵ V archivu jsem také našla zprávy o činnosti bibliobusu číslo II na jednotlivých okresech (Tachov, Horšovský Týn a Stříbro). Do okresu Tachov zajížděl 29 dní a 879 čtenářům půjčili pracovníci bibliobusu 13316 svazků²¹⁶, na Horšovskotýnsko jeli 30krát a 769 čtenářům půjčili knihovníci 10373 knih²¹⁷, okres Stříbro navštívili 18krát a 447 čtenářům půjčili 5635 děl²¹⁸.

²¹² AmP, KmP, *Zpráva pojízdné knihovny II za IV. čtvrtletí 1956 na okrese Horšovský Týn*, č. kart. 4108.

²¹³ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti KLK v Plzni za I. čtvrtletí 1957*, č. kart. 4109.

²¹⁴ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti KLK v Plzni za II. čtvrtletí 1957*, č. kart. 4109.

²¹⁵ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny II. na okrese Tachov za I. pololetí 1957*, č. kart. 4108.

²¹⁶ Tamt.

²¹⁷ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti PK II. krajské lidové knihovny v Plzni na okrese Horšovský Týn za I. pololetí 1957*, č. kart. 4108.

²¹⁸ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny II. na okrese Stříbro za I. pololetí 1957*, č. kart. 4108.

Ve druhé polovině roku 1957 jezdila už pouze jedna pojízdná knihovna. „V měsíci červenci byla prováděna revize knižního fondu pojízdné knihovny I. Tento knižní fond spolu s pojízdnou knihovnou má být předán pohraničnímu okresu Tachov. Předání mělo být provedeno k 1. říjnu 1957.“²¹⁹ Kvůli opravám vozu byl nakonec předán později. Během léta byl pak rozvázán pracovní poměr s oběma řidiči pojízdných knihoven a jeden z knihovníků byl zatčen (pozn. ve zprávě není uveden důvod). Na pozici řidiče bibliobusu se několik zájemců přihlásilo, ale kvůli nízkému platu nakonec žádný z nich práci nepřijal.

5.3 Poslední zmínky o bibliobusech

Ve zprávě o činnosti knihovny za 2. čtvrtletí roku 1958 je informace o předání pojízdné knihovny na okres Stříbro. Přesně zde stojí: „Po předání jedné ze dvou pojízdných knihoven do Tachova v r. 1957 zůstala v užívání KLK druhá pojízdná knihovna, jejíž činnost byla plánována pro práce v Plzni v místech, kde dosud není pobočka KLK. Protože MěNV v Plzni nepovažoval rozvinutí činnosti za nutné, rozhodl odbor škol. a kult. rady KNV v Plzni, aby pojízdná knihovna byla v rámci pomoci pohraničí převedena na okres Stříbro. Předání bylo provedeno k 1. červenci 1958. Dohodnuto, že knižní fond zůstane majetkem KLK v Plzni, aby se předešlo namáhavé a náročné práci s převodem a odpisem.“²²⁰ Ve zprávě o celkové činnosti knihovny za rok 1958 se opět s touto informací setkávám. Píše se v ní, že v roce 1958 bibliobusy nebyly v provozu, došlo k jejich předání na okres Tachov (k 31.12. 1957) a okres Stříbro (k 30.6. 1958).²²¹

Další informaci o pojízdné knihovně jsem našla v deníku *Pravda* z roku 1962. Autorka se v něm zabývá politováníhodným stavem lidové knihovny v Otročině v okrese Stříbro a jejím možným obnovením. K renovaci mělo podle ní dojít proto, že od té doby, co v předchozím roce

²¹⁹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni na III. čtvrtletí 1957*, č. kart. 4109.

²²⁰ AmP, KmP, *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za 2. čtvrtletí 1958*, č. kart. 4109.

²²¹ AmP, KmP, *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za rok 1958*, č. kart. 4109.

do Otročina přestal zajíždět bibliobus, který ves navštěvoval několik let, nebyl ve vesnici žádný kulturní život.²²²

Předpokládám, že v roce 1961 skončila činnost pojízdných knihoven v Západočeském kraji, jelikož žádné další materiály neexistují. Pokud mohu hodnotit, kvůli nedostatku literatury nebyla tato služba zcela kvalitní. Pojízdné knihovny trpěly neustálým nedostatkem cizojazyčné a dětské literatury - to i přesto, že se pracovníci snažili zásobovat fondy knihami z vesnických malých lidových knihoven, které měli již občané přečteny. Vozidla byla poruchová, takže bibliobusy mnohdy nebyly schopny dorazit na určená místa. Provoz této služby nebyl patrně dostatečně financován. Díky lepším finančním prostředkům mohly být koupeny nové automobily, které by nebyly tak poruchové a mohlo se nakoupit více knih. Kromě lepšího vozu a doplnění knižního fondu by se pomocí financí mohli také lépe platit pracovníci, kteří si na malou mzdu stěžovali, a když nastala nutnost přijmout nové zaměstnance na tyto pozice, kvůli nízkému platu uchazeči místo nepřijali.

²²² Jedna knihovnická historie, *Pravda*, 1962, s. 3 (30.11. 1962).

6 ZÁVĚR

Jak jsem již uvedla v úvodu, téma *Historie knihovny města Plzně v období 1945-1989* jsem si zvolila hlavně proto, že o jejím vývoji a činnosti neexistuje žádné shrnující dílo. Cílem této práce bylo seznámit čtenáře s její historií.

Nejdříve v práci čtenáře seznamuji s historií knihovny před rokem 1945, kde jsem zmínila knihtisk a spolkové knihovny. Následně jsem se věnovala hlavně založení a počátečnímu fungování knihovny a její činnosti v období druhé světové války. V další kapitole jsem popsala významné historické události, které měly dopad na vývoj knihovny, a vystihla činnost a fungování knihovny v jednotlivých desetiletích, do kterých jsem tuto kapitolu rozdělila. Na konci jsem se věnovala jejímu stěhování, ke kterému došlo celkem čtyřikrát. V předposlední kapitole jsem popsala život a přínos jednotlivých ředitelů knihovny. Svoji práci jsem se ukončila historií pojízdné knihovny, v Plzeňském kraji vyskytovala v 50. letech.

Od počátku svého založení měla knihovna problém se svým nevhodným umístěním v malých prostorách a potýkala se také s častým stěhováním, které narušovalo její plynulou činnost. Každé další nucené přestěhování knihovny vedlo k jejímu dočasnému uzavření nebo k částečnému přerušení provozu. V roce 1960, kdy došlo k jejímu poslednímu přestěhování, byla knihovna umístěna do nových zrekonstruovaných prostor v ulici B. Smetany č. 13, kde sídlí dodnes. O tom, že se mi její umístění zdá stále nedostatečné, jsem se zmiňovala v příslušné podkapitole.

Ke kapitole, ve které pojednávám přímo o historii knihovny, musím podotknout, že se mi bohužel nepodařilo sehnat potřebné informace o všech letech její činnosti. V publikacích, ze kterých jsem čerpala, o nich

byla jen malá nebo žádná zmínka a v Archivu města Plzně ve fondu s názvem Knihovna města Plzně nebyly žádné materiály uloženy. Jedná se hlavně o léta 1949-1953. Je možné, že v těchto dobách, kdy se měnil politický systém naší země, se mohly mnohé materiály ztratit nebo je pracovníci neposkytli Archivu města Plzně.

Knihovna byla silně ovlivňována tehdejší režimem. Systém vlády, který byl nastolen po druhé světové válce, diktoval knihovně její budoucí vývoj. Požadoval po ní propagaci politické, marxisticko-leninské literatury, šíření vědeckého světového názoru a s tím související propagaci literatury vědecké a naučné. Zpřísněná byla také cenzura, mnoho nežádoucích děl bylo z knižního fondu vyřazeno. Důraz byl kladen hlavně na ideovou výchovu občanů, zejména dětí a mládeže. Značný počet výchovně-vzdělávacích akcí a besed knihovny byl v tomto v duchu nebo na motiv různých komunistických a sovětských významných výročí. Ale tehdejší režim přinesl i něco přínosného. I přes všechny zápory podle mne získalo knihovnictví ten správný řád a směr vývoje, už jen přijetím nových zákonů a vyhlášek (v oblasti knihovnictví se jedná o Zákon o jednotné soustavě knihoven z roku 1959).

Vývoj knihovny byl nepochybně vzestupný. Viditelné je to například na počtu výpůjček nebo uskutečněných akcí. V roce 1950 půjčila knihovna 367 053 knih a připravila pouze jednu besedu, oproti tomu v posledním roce, tedy v roce 1989, bylo besed spořádáno 461 a výpůjčky dosáhly čísla 766 210.

Kvůli tomu, že jsem si zvolila toto téma, ke kterému existuje minimum literatury, jsem informace musela hledat v Archivu města Plzně. Veškeré materiály jsem pořizovala fotoaparátem. Z toho důvodu nejsou obrázky v přílohách příliš kvalitní. Vyzkoušela jsem si tedy také roli badatele a práci s archivním materiálem.

Knihovna je dle mého názoru důležitá kulturní instituce, proto jsem pokládala za vhodné zmapovat její historii. Svoji prací jsem chtěla také přispět k dějinám města Plzně a tím pomoci i k obohacení samotné knihovny. Pro další badatele jsem chtěla díky vytvoření této bakalářské práce připravit ucelený odborný materiál o historii Knihovny města Plzně z let 1945-1989, se kterým mohou eventuálně dále pracovat.

7 SEZNAM ZKRATEK

AmP - Archiv města Plzně

č. kart. - číslo kartonu

č. přír. - číslo přírůstku

ČSR - Československá republika

ZKNV - západočeský krajský národní výbor

KLK - Krajská lidová knihovna

KMP nebo KmP - Knihovna města Plzně

KNV - Krajský národní výbor

KSČ - Komunistická strana Československa

MDT - Mezinárodní desetinné třídění

MěV KSČ - Městský výbor Komunistické strany Československa

NKV - Národní krajský výbor

NVmP - Národní výbor města Plzně

PK II - Pojízdna knihovna č. II.

SSSR - Svaz sovětských socialistických republik

ÚV SSSR - Ústřední výbor

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

8.1 ARCHIVNÍ MATERIÁLY

Archiv města Plzně (dále AmP). Fond Knihovna města Plzně (dále KmP).
Zřizovací listina, č. kart. 3985.

AmP. KmP. *Knihovník Bihumil Čuřín-Polan, v Plzni 30. 1. 1946*, č. kart. 3985.

AmP. KmP. *Půjčovní činnost městské knihovny v roce 1946*, č. kart. 4107.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti knihovny od začátku roku do 22. října 1947*, č. kart. 4107.

AmP. KmP. *Zpráva o stavu a činnosti městské veřejné knihovny v letech 1945 a 1946*, č. kart. 4107.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny při KLK v Plzni za II. čtvrtletí 1953*, č. kart. 4108.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny II. za III. čtvrtletí 1953*, č. kart. 4107.

AmP. KmP. *Plán krajské knihovny za IV. a III. čtvrtletí 1953*, č. kart. 4108.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I. za říjen roku 1953*, č. kart. 4108.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I. za listopad roku 1953*, č. kart. 4107.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I. za listopad roku 1953*, č. kart. 4107.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I. za prosinec 1953, č. kart. 4107.*

AmP. KmP. *Zapojení Krajské lidové knihovny v Plzni do akce „Pomoc pohraničí“, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Krajská lidová knihovna v Plzni předkládá zprávu o výsledku své práce za první čtvrtletí 1954, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny za 3. čtvrtletí 1954, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti KLK v Plzni za měsíc listopad 1954, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Umístění KLK v Plzni. Krajský výbor KSČ k rukám s.Chleboráda. 24.listopad 1954, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zápis z porady ved. poboček ze dne 10.12. 1954, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za rok 1955, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za I. čtvrtletí 1955, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I., za I. čtvrtletí 1955, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdné knihovny I., za I. pololetí 1955, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za III. čtvrtletí 1955, č. kart. 4106.*

AmP, KmP, *Plán bibliobusů KLK na období 1955/56, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za I. čtvrtletí 1956, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za III. čtvrtletí 1956, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Čtvrtletní zpráva PK II na okrese Stříbro za IV. čtvrtletí 1956, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Čtvrtletí zpráva pojízdné knihovny II při zájezdu na okres Tachov ve IV. čtvrtletí 1956, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva pojízdné knihovny II za IV. čtvrtletí 1956 na okrese Horšovský Týn, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zápis z pracovní porady zaměstnanců KLK v Plzni, konané 3.9. 1956 v 8 hod, č. kart. 4106.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za I. čtvrtletí 1957, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za II. čtvrtletí 1957, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za III. čtvrtletí 1957, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti KLK v Plzni za I. čtvrtletí 1957, č. kart. 4109.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti KLK v Plzni za II. čtvrtletí 1957, č. kart. 4109.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdní knihovny II. na okrese Tachov za I. pololetí 1957, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti PK II. krajské lidové knihovny v Plzni na okrese Horšovský Týn za I. pololetí 1957, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti pojízdní knihovny II. na okrese Stříbro za I. pololetí 1957, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Krajské lidové knihovny v Plzni za rok 1958, č. kart. 4109.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny za 2. čtvrtletí 1958, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny v Plzni za 2. čtvrtletí 1958, č. kart. 4109.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny za III. čtvrtletí 1958, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny za IV. čtvrtletí 1958, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva Krajské lidové knihovny za I. čtvrtletí 1959, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Rozbor hospodaření KKLK v Plzni za I. pololetí 1959, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva ke kompletnímu rozboru Městské lidové knihovny za rok 1960, č. kart. 4109.*

AmP. KmP. *Zpráva o službách obyvatelstvu v Krajské lidové knihovně v Plzni za I. pololetí 1960, č. kart. 4108.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Městské lidové knihovny za I. pololetí 1961, č. kart. 4109.*

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Městské lidové knihovny za rok 1962*, č. kart. 4108.

AmP. KmP. *Zpráva městské lidové knihovny za I. pololetí 1963*, č. kart. 4108.

AmP. KmP. *Kompletní rozbor 1965*, č. kart. 4108.

AmP. KmP. *Kompletní rozbor Krajské knihovny za rok 1966*, č. kart. 4108.

AmP. KmP. *Zápis z kontrolního dne vedoucích poboček a odd. Knihovny města Plzně konané 3. listopadu 1970*, č. kart. 4123.

AmP. KmP. *Zápis z porady ředitelů a metodiků lidových knihoven, která se uskutečnila 4. listopadu 1970 v zasedací síni Knihovny města Plzně*, č. kart. 4116.

AmP. KmP. *Racionizační opatření, 16.11 1970*, č. kart. 4110.

AmP. KmP. *Zpráva o činnosti Knihovny města Plzně za rok 1976*, č. kart. 4109.

AmP. KmP. *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1978*, č. kart. 4115.

AmP. KmP. *Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1982*, č. kart. 4437.

AmP. KmP. *Plán činnosti Knihovny města Plzně na rok 1983*, č. kart. 4384.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za rok 1984*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za 1. čtvrtletí roku 1984*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za 1. pololetí 1984*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti Knihovny města Plzně za 3. čtvrtletí roku 1984*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1985*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 3. čtvrtletí 1985*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1986*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 3. čtvrtletí 1986*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1987*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 1. čtvrtletí 1987*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí 1987*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1988*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 3. čtvrtletí 1988*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za rok 1989*, č. přír. 2411.

AmP. KmP. *Knihovna města Plzně - Rozbor činnosti a hospodaření za 1. pololetí 1989*, č. přír. 2411.

8.2 BIBLIOGRAFIE

CEJPEK, Jiří et al. *Dějiny knihoven a knihovnictví*. Praha: nakl. Univerzity Karlovy, 1998.

ČAPKA, František. *Dějiny zemi koruny české v datech*. Praha: nakl. Libri, 1999. ISBN 80-7277-000-4.

BRAŠEŇOVÁ, Milada. *Nové kapitoly historie Knihovny města Plzně*. Plzeň: vydala Knihovna města Plzně (při příležitosti jejího stodesátého výročí), 1986.

FLEISSIG, Karel. *100 let Knihovny města Plzně*. Plzeň: vydala Knihovna města Plzně (při příležitosti jejího stého výročí), 1976.

SVATKOVÁ, Dagmar. *Bohumil Polan : Sborník*. In. NOVOTNÝ, Vladimír, ed. *Bohumil Polan: sborník*. Plzeň: Knihovna města Plzně, 2007. ISBN 978-80-86370-30-9.

ŠPOT, Josef. *Kapitoly o literární Plzni. III.: Ředitelé knihovny města Plzně - spisovatelé*. Plzeň: Knihovna města Plzně, 1991.

Dějiny zemi Koruny české 2. Ed. Pavel Bělina, Jiří Pokorný. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-851-9260-8.

Průvodce Knihovnou města Plzně. Plzeň: Knihovna města Plzně, 1982.

8.3 PERIODIKA

Obecní knihovna Plzeňská. *Plzeňské listy*. 1876, č. 71, s. 2 (3.9. 1876). ISSN 1804-0187.

Provolání. *Plzeňské listy*. 1876, č. 72, s. 4 (7.9. 1876). ISSN 1804-0187.

Obecná knihovna. *Plzeňské listy*. 1877, č. 35, s. 2 (3.5. 1877). ISSN 1804-0187.

Obecná knihovna. *Plzeňské listy*. 1899, č. 148, s. 1-2 (2.7. 1899). ISSN 1804-0187.

Jmenování knihovníka. *Plzeňské listy*. 1899, č. 221, s. 3 (28.9. 1899). ISSN 1804-0187.

Co je to bibliobus?. *Národní listy*. 1939, 30. 4. 1939, s. 3 (30. 4. 1939). ISSN 1214-1240.

Pojízdna knihovna na Tachovsku. *Pravda*. 1953, s. 4 (23.1. 1953). ISSN 1803-1633.

S bibliobusem po Tachovsku. *Pravda*. 1953, 1953, s. 6 (18.12. 1953). ISSN 1803-1633.

Žně okénkem bibliobusu. *Pravda*. 1954, s. 3 (31.8. 1954). ISSN 1803-1633.

Dříve akcionářská banka-dnes lidová knihovna. *Pravda*. 1960, s. 3 (9.4. 1960). ISSN 1803-1633.

Žádost. *Osvětová práce*. 1960, s. 306 (5.10. 1960).

Literatura na pomoc zemědělcům. *Pravda*. 1962, s. 2 (2.2. 1962). ISSN 1803-1633.

Jedna knihovnická historie. *Pravda*. 1962, s. 3 (30.11. 1962). ISSN 1803-1633.

Za co může kniha. *Pravda*. 1965, s. 2 (30.7. 1965).

Plzeň oslaví pět století českého knihtisku. *Zemědělské noviny*. 1968 (2.2. 1968).

První tištěné knihy - z Plzně. *Pravda*. 1968, s. 2 (2.2. 1968). ISSN 1803-1633.

Jak je to s knihovnou. *Večerní Plzeň*. 1969, s. 2 (15.12. 1969).

Knihovna s přestávkou. *Pravda*. 1970, s. 3 (7.10. 1970). ISSN 1803-1633.

Bilance a perspektiva nad regály knihovny. *Pravda*. 1971, s. 5 (28.1. 1971). ISSN 1803-1633.

8.4 INTERNETOVÉ ZDROJE

Knihovna města Plzně, p. o. [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně. [cit. 2012-02-14]. Dostupné na [www stránce <http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php>](http://www.knihovna.plzen.eu/dokumenty/historie.php).

Databáze Regionální osobnosti [online]. Plzeň: Knihovna města Plzně.

SVATKOVÁ, Dagmar. *Československé knihovnictví po druhé světové válce* [online]. [Plzeň], 14.4. 2012 [1.4.2012]. Dostupné z [www <https://portal.zcu.cz/wps/portal/prohlizeni>](https://portal.zcu.cz/wps/portal/prohlizeni). Dostupné pouze po přihlášení pro studenty a vyučující ZČU.

9 RESUMÉ

I chose the theme of my bachelor thesis which is *The historical Evolution of the Pilsen City library in years 1945-1989* primarily because there is no overall and well arranged work of its development and activities.

First, I acquaint the reader with the history of the library before 1945, where the letterpress and federal libraries are mentioned. Afterwards the work is focused on the establishment and initial operations of the library and its activities during the Second World War. In the next chapter, I described the significant historical events that had an impact on the development of the library, and I depicted its activity and functioning across decades, to which this chapter is divided. At the end I dealt with its relocations, which occurred four times. In the penultimate chapter, I described the life and contribution of individual directors of the library. I terminated my work with the history of mobile library which occurred in the Pilsen Region in the fifties and I consider it as an important service to the citizens, therefore a whole chapter is dedicated to it.

10 PŘÍLOHY

Obrázek č. 1-7 Rozhodnutí o založení knihovny, první knihovní řád, Provolání, Zřizovací listina a ukázka půjčovního lístku. Fotografie pochází z Archivu města Plzně, fondu Knihovna města Plzně, č. kartonu 3985.

Obrázek č. 8-10 Vybrané pozvánky na akce knihovny ve spolupráci s jinými institucemi. Jedná se o večer o Současné sovětské literatuře, pořad pro mládež k 30. výročí Osvobození ČSR Sovětskou armádou a besídku s názvem Vítězný květe. Fotografie pochází z Archivu města Plzně, fondu Knihovna města Plzně, č. kartonu 2411.

Obrázek č. 11-14 Pozvánky ke 100. a 110. výročí založení knihovny a Pamětní list. Fotografie pochází z Archivu města Plzně, fondu Knihovna města Plzně, č. kartonu 4116.

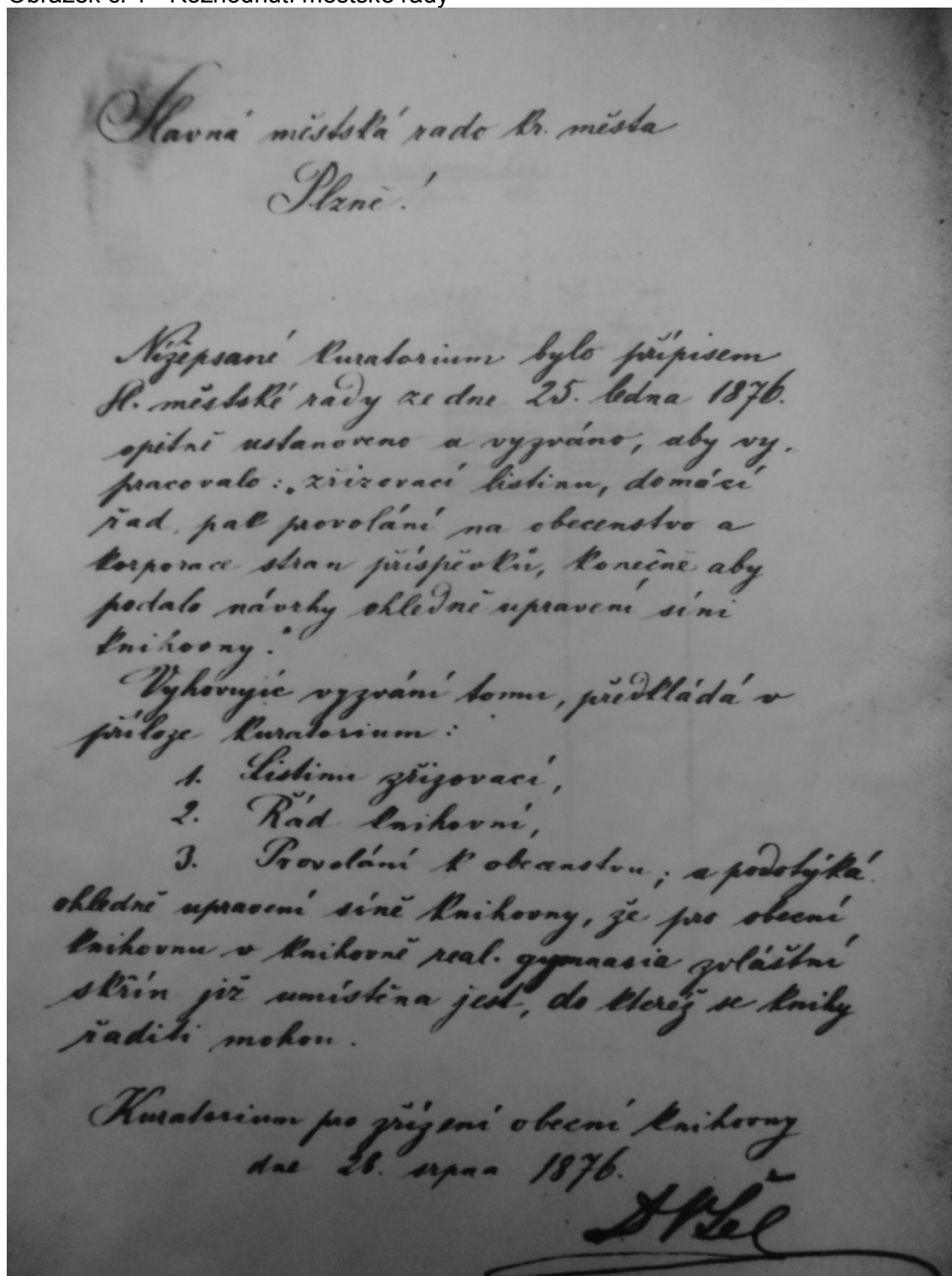
Obrázek č. 15-16 Budova knihovny. Vchod do knihovny v ul. B. Smetany č.13, kde sídlí dodnes a Ústřední půjčovna pro dospělé v roce 1970. Fotografie pochází z Archivu města Plzně, fondu Knihovna města Plzně, č. kartonu 4036 a 4039.

Obrázek č. 17-19 Fotografie pojízdné knihovny. Fotografie pochází z Archivu města Plzně, fondu Knihovna města Plzně, č. kartonu 4036.

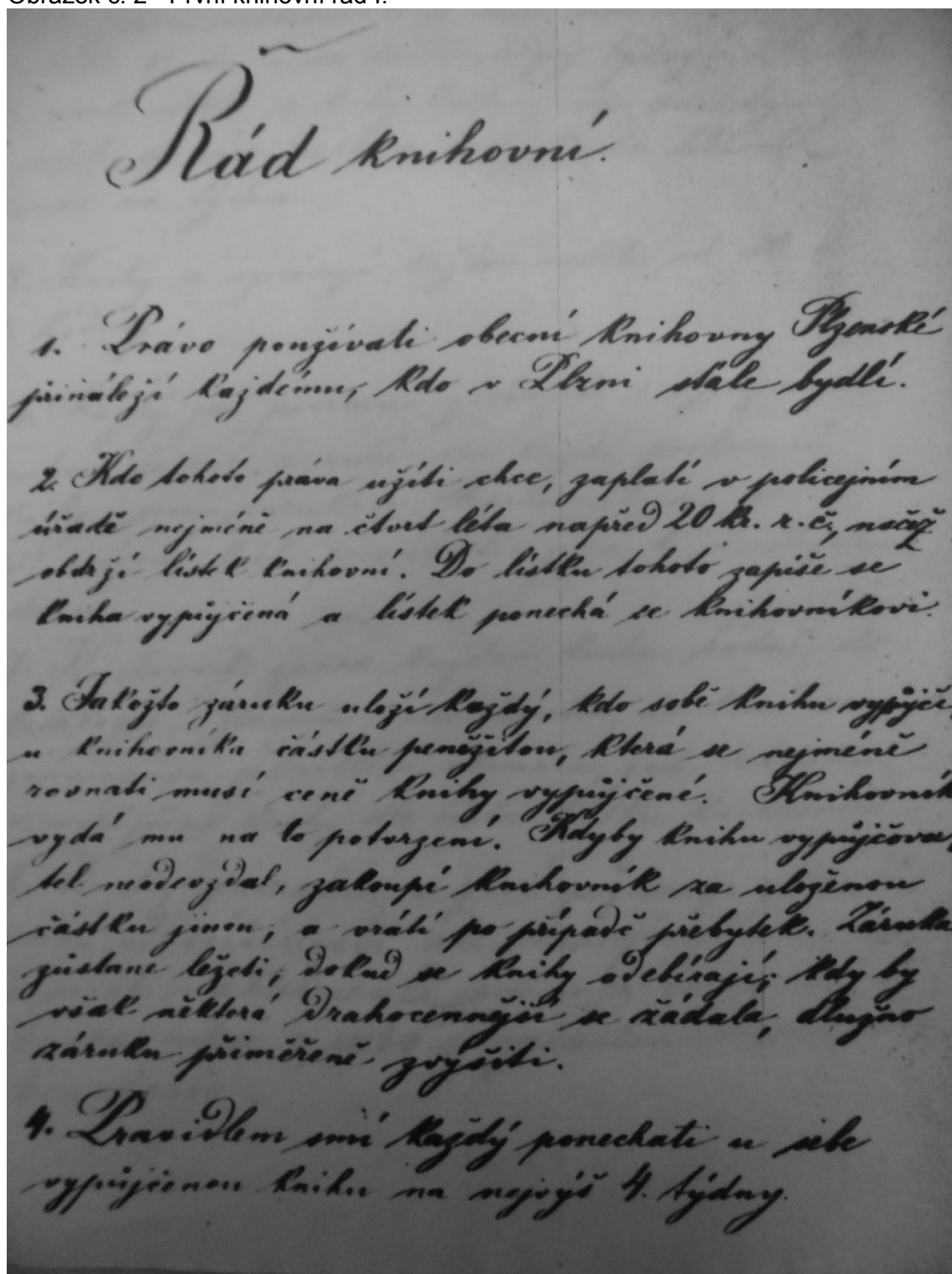
Obrázek č. 20-22 Grafy znázorňující růst výpůjček v určitých letech. V letech 1893-1899, 1945-1950 a 1980-1989 tím ukazují rapidní rozdíl v růstu výpůjček v průběhu vývoje knihovny. Údaje k 1. a 2. grafu pochází z díla 100 let knihovny města Plzně a ke 3. ze zpráv o činnosti knihovny z Archivu města Plzně, fondu Knihovna města Plzně, č. přírůstku 2411.

10.1 Nejstarší dochované dokumenty o založení knihovny

Obrázek č. 1 - Rozhodnutí městské rady

Obrázek č. 2 - První knihovní řád I.

Obrázek č. 3 - První knihovní řád II.

Kdyby knihu dále podržeti chtěl, musí zvlášť kuratorium o to požádati. Kuratorium může lhůtu prodloužiti - nehlásil-li se mezi tím žádný jiný o tutéž knihu - na další čtyry týdny; hlásil-li se, však někdo o tutéž knihu, na dva týdny; a jest-li se více osob o tutéž knihu hlásilo, pouze na týden.

5. Knihy se vykládají každou neděli od 10. do 12. hodiny.

6. Každý jest povinen zacházeti s vypůjčenou knihou šetrně a ruči za každé poškození knihy svou zárukou. Knihovník má se při vrácení knih přesvědčiti, jsou-li v náležitém stavu.

7. Knihovník zavazuje každou knihu řádně do katalogu. Zároveň vede knihu, do které za znamená jednotlivé čtenáře, jich záruku a vypůjčené knihy dle čísla lístku knihovního.

8. Knihy památné a jiné jež mají zvláštní cenu starobytnosti atd. nepůjčují se, a lze do nich nahlédnouti jen u přítomnosti knihovníka a nebo se zvláštním svolením kuratoria.

Obrázek č. 4 - Provolání

Provolání.

Sněšením obecního zastupitelstva král.
města Plzně zřizuje se

Obecní knihovna,

což se tímto uvádí u všeobecnou známost.
Křepanské kuratorium jsou přesvědčeno, že
každý intelligentní občan zařízení obecní
knihovny — ústavu tak velice důležitého —
s radostí uvítá, dovoluje sobě vyřívati
čtení spolky a korporace, jakož i každého
uvědomělého občana, aby darováním knih ^{nejených i jiných} ~~nejených~~
nebo peněz přispěli k rychlejšímu zřízení
téhož blahodárného ústavu.
(a vzdělávacího)

Příspěvky přijímá jménem Kuratoria
p. ředitel aneb knihovnik v místnostech
obc. vyš. real. gymnasia.

Kuratorium pro zřízení obecní knihovny

Obrázek č. 5 - Zřizovací listina I.

Listina zřizovací

1. Zastupitelstvo obecní Král. města Plzně usneslo se ve své schůzi dne ledna 1876. na tom, aby zřízena byla veřejná obecní knihovna.
2. Za tím účelem věnuje z důchodů obecních příspěvek, jenž se každý rok ustanoví a do prelimináře postaví; dále se příjmem od spolků nebo jednotlivců příspěvky peněžité i věcné [knihy, mapy, atd.] a končně bude popla. slu za používání knih použito pouze na rozumn. řízení knihovny.
3. Pokud nebude jinak v místnost postaráno, bude knihovna umístěna v budově obecního vyššího gymnasia.
4. Z příspěvku postybnutého z důchodů obecních má se obrátit polovice na zakoupení knih českých a druhá polovice na knihy německé.

Obrázek č. 6 - Zřizovací listina II.

5. Knihy a nábytek ku knihovně této patřící jsou částí jmění obecního.
6. Dozor na knihovnu vykonává městská rada. Správu knihovny obstarává zvláštní Kuratorium zvolené obecním zastupitelstvem. Tomuto Kuratoriu náleží, aby městské radě podávalo návrhy, ku př. které knihy by se zakoupiti měly a jakého nariadí je potřeba atd.
7. Obec věnuje knihovnu reálu. gymnasia pokud to účelům synčovacím i slouží samému, rovněž, taktéž všeobecnému pozívání.

Obrázek č. 7 - Půjčovní listek

Listek knihovni list.
 Bibliothekausleihschein. No. 2

Jan
 zaplatil dne 187 zl
 a myšle tudíž vypravědi ze knihy z obecní knihovny
 hlavního města Prahy do
 hlavního města Prahy do
 hlavního města Prahy do
 hlavního města Prahy do

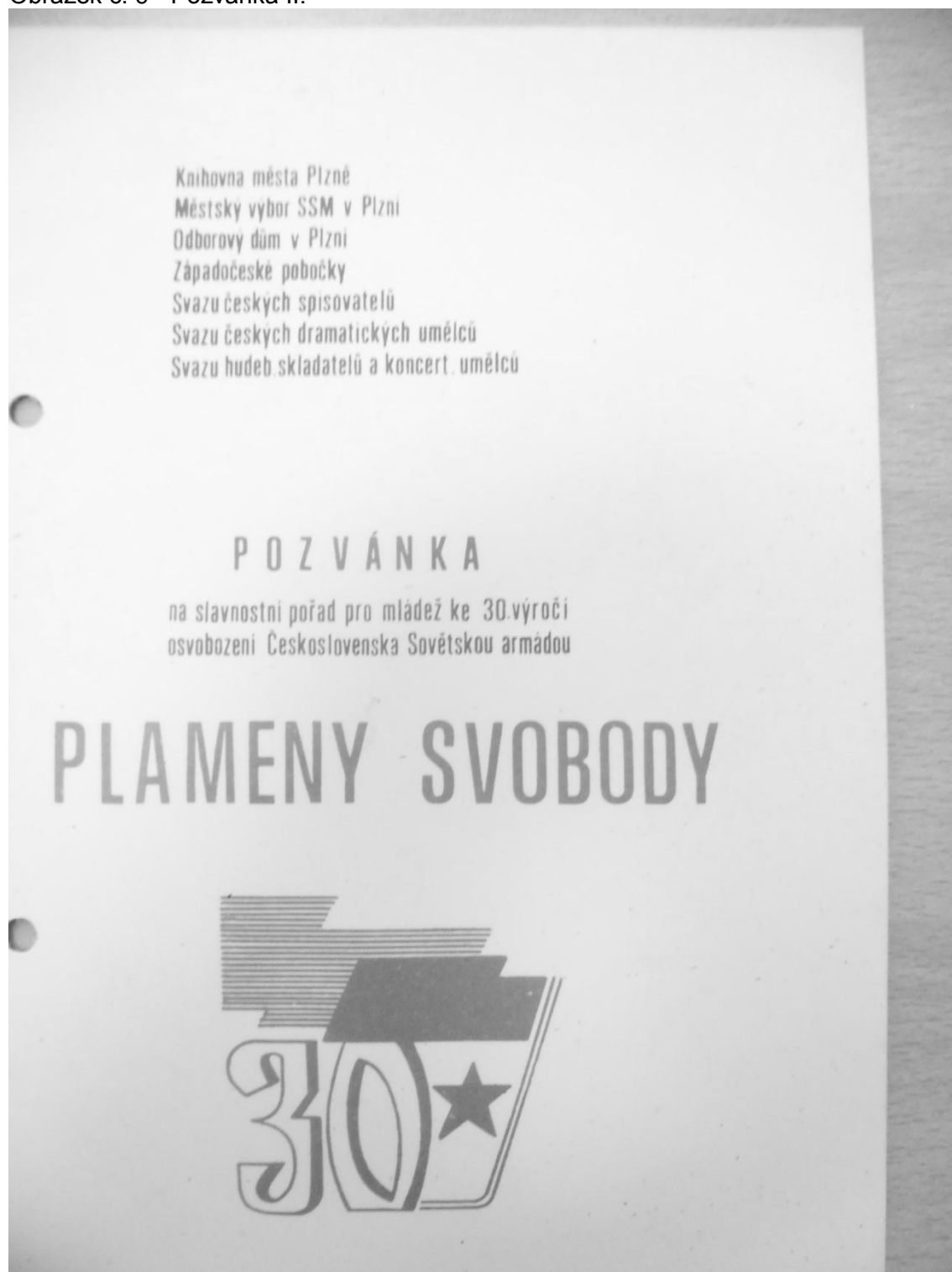
Dne Datum	Jmenu se vypůjčil knihy: Učitelství pro učitelky	Odepsáno je dne: Vomir den Hauptbuchung	Kolik byla zaplacená za

10.2 Příklady pozvánky na akce knihovny

Obrázek č. 8 - Pozvánka I.

Obrázek č. 9 - Pozvánka II.

Obrázek č. 10 - Pozvánka III.

GOTTWALDOVA KNIHOVNA ZK. ROH. LZ.
A KRAJSKÁ LIDOVÁ KNIHOVNA
DĚTSKÉ ODDĚLENÍ V PLZNI

ZVOU VÁS NA **BESÍDKU**
VÍTĚZNÝ
KVĚTEN

RECITAČNÍ PĀSMO
K 15. VÝROČÍ OSVOBOZENÍ
A TANEČNÍ PĀSMO
POZDRAV Z PLZNĚ

NAPVIČILA S DĚTMI 14. OSMILETKY V JABLONSKÉHO UL.
S. UČITELKA SÝKOROVÁ

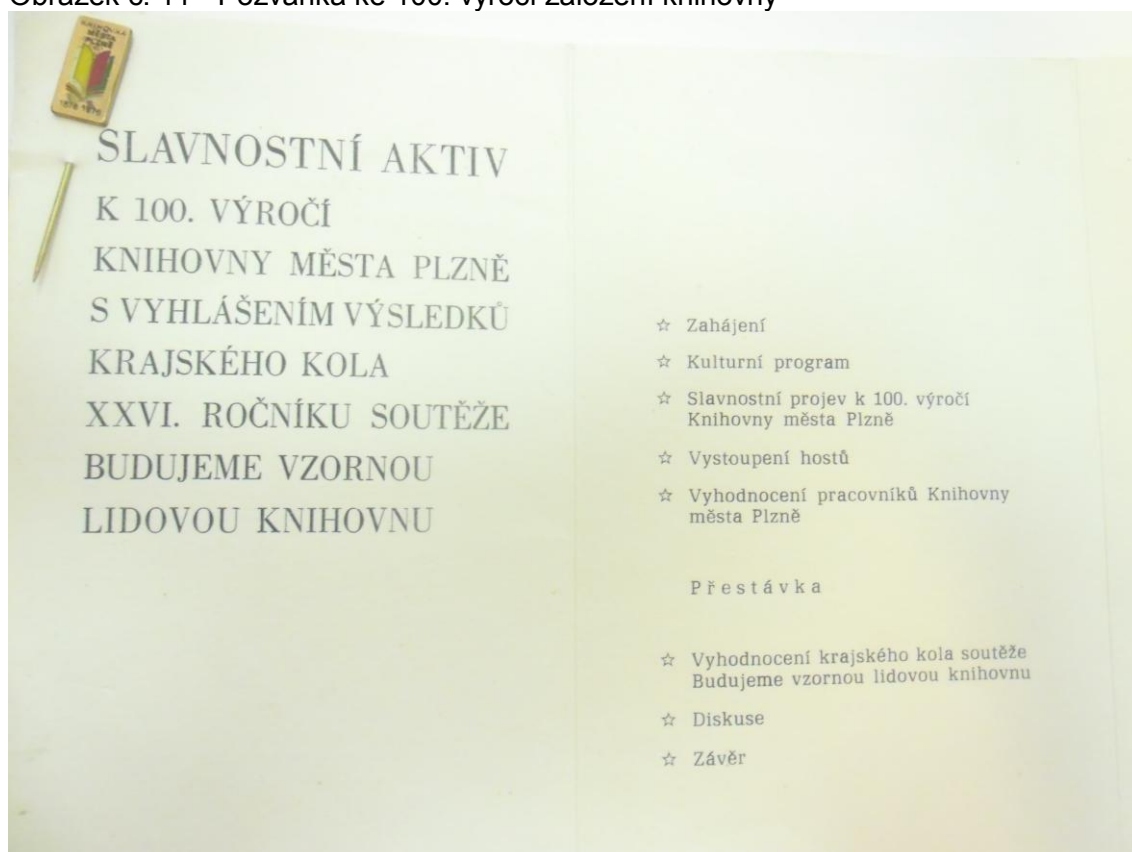
BESÍDKA SE KONÁ VE STŘEDU 4. KVĚTNA 1960
V 15 HOD. V KULTURNÍM SĀLE ZĀV. KLUBU LZ.

*Chlapci a děvčata, přijďte
se svými rodiči a známými!*

P. 15 - 01088

10.3 100. a 110. výročí založení knihovny

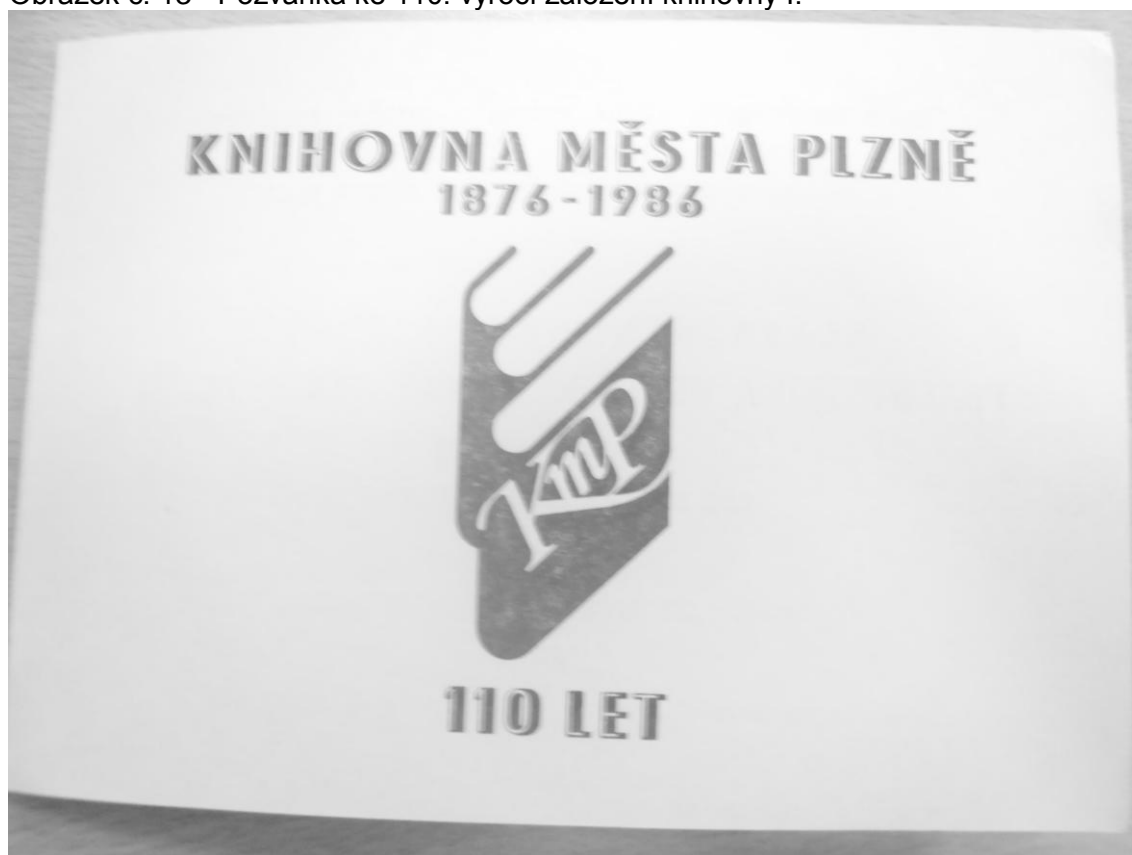
Obrázek č. 11 - Pozvánka ke 100. výročí založení knihovny

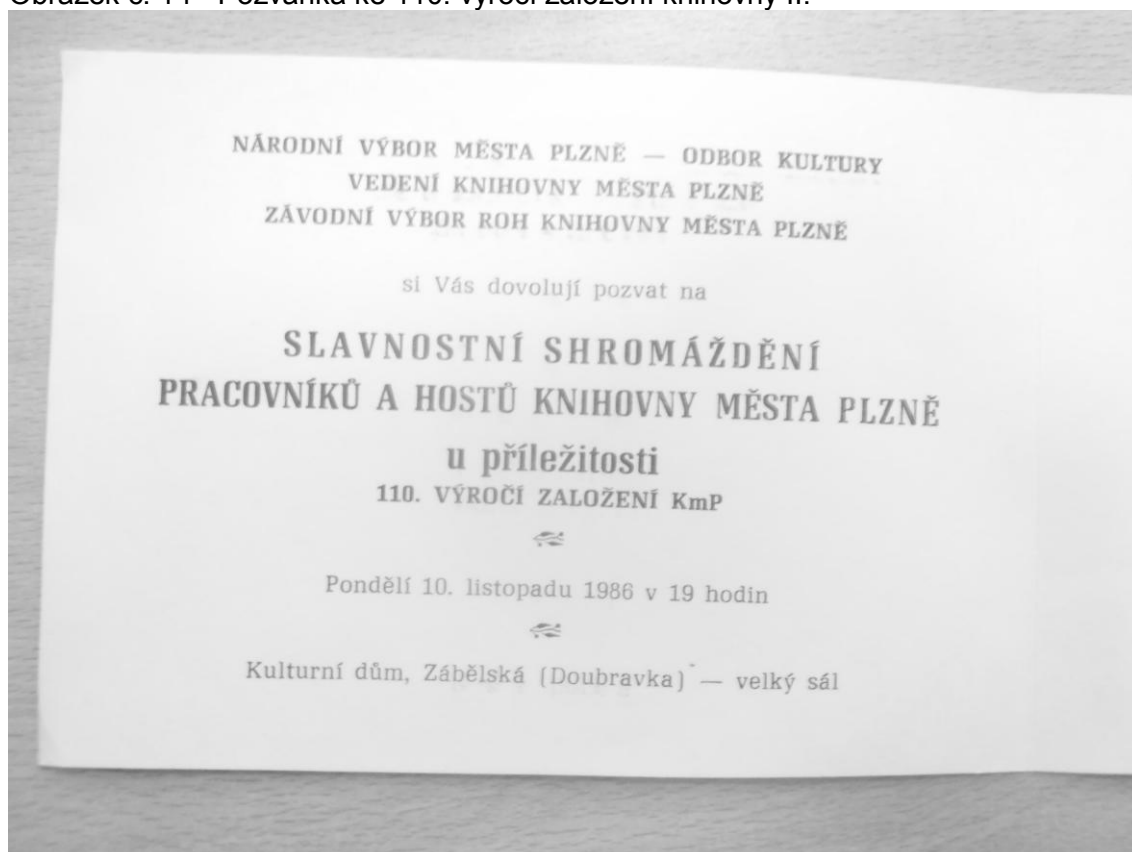
Obrázek č. 12 - Pamětní list

Obrázek č. 13 - Pozvánka ke 110. výročí založení knihovny I.

Obrázek č. 14 - Pozvánka ke 110. výročí založení knihovny II.

10.4 Budova knihovny

Obrázek č. 15 - Vchod do knihovny v ul. B. Smetany č.13 v roce 1970

Obrázek č. 16 - Ústřední půjčovna pro dospělé v roce 1970

10.5 Bibliobusy

Obrázek č. 17- Zahájení podzimní činnosti bibliobusů před odjezdem z Plzně, 5.10.1954

Obrázek č. 18 - Ze dne 5.10.1954, na fotografii jsou Pražáková, Zíka, Touchin, Laňka

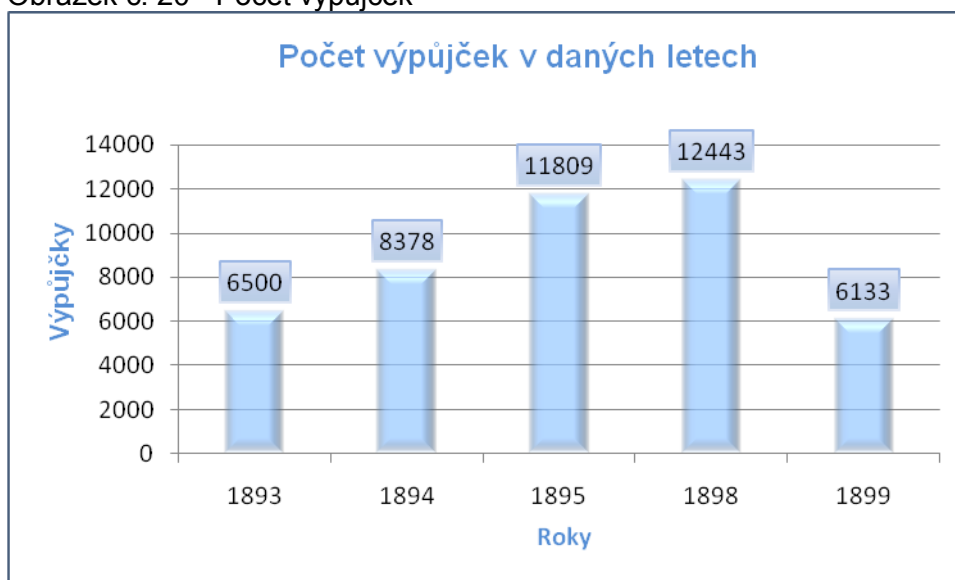

Obrázek č. 19 - Loutkové divadelní představení v bibliobusu v JZD Rudá hvězda Mašovice

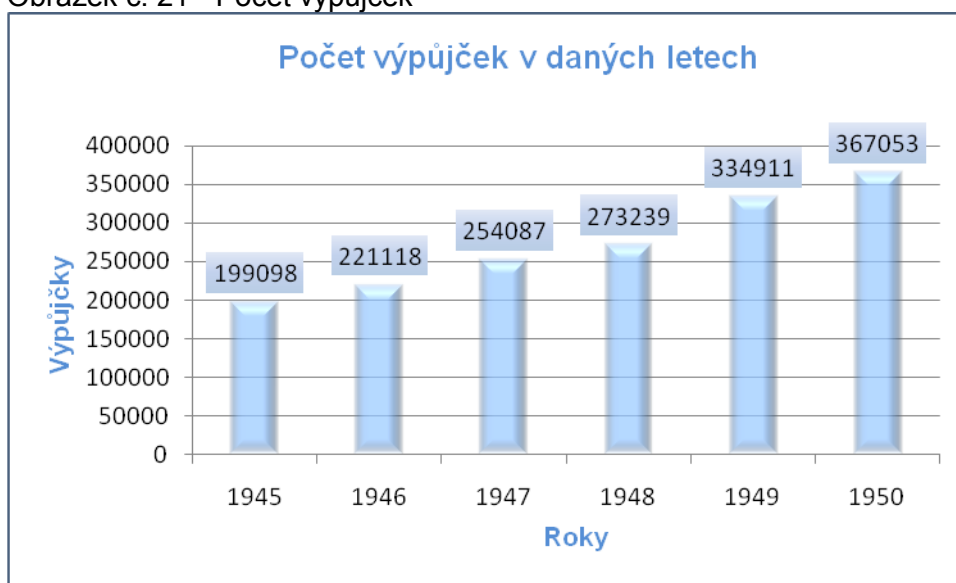

10.6 Grafy výpůjček

Obrázek č. 20 - Počet výpůjček

Obrázek č. 21 - Počet výpůjček

Obrázek č. 22 - Počet výpůjček

